Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 96. (10.773). Львів, неділя 2. травня 1926. Poeztowa opłata zapłacona ryczałtem Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл. Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 дол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 50 СОТ.

ЗМІСТ.

Бльок неволених.

Крок вперед. — Потреба обєднання „національних меншостей". — Загальна плятформа. — Білорусини, Німці, Литовці і Жиди.

Українське Національно-Демократичне Обєднання зробило крок вперед на шляху своєї діяльности.

Перше практичне завдання Обєднання: віднова, поширення й поглиблення організації в краю — в значній мірі осягнене. Заходами і при діяльній співпраці управи Обєднання на протязі останнього півріччя відбуто до сотні віч в справах політичних, громадсько-самовладних, земельних, шкільних і т. и.

Обєднання відновило політичну організацію в 30 (тридцятьох) повітах, а в инших пороблено реальні заходи щодо віднови організації. УНДО звільна, але невтомно проломлює „сокальський кордон", гуртуючи всіх Українців під Польщею в одній всенародній політичній організації. Обєднання намагається привернути одноцілий національний фронт всіх українських політичних партій, що базуються на національній основі. В пригожій хвилі Обєднання виступить з конкретними пропозиціями в тій справі до поодиноких українських політичних організацій.

Після здійснення цих перших завдань на нашому внутрішньому фронті, Обєднання зробило дальший крок. Воно видвигнуло клич обєднання неволених народів до оборони

Обєднання вважає, що прийшла крайна пора, щоби одноцілому польському фронтові — не лише протиставити одноцілий фронт українців, але й спільний фронт непольських народів, щоби проти бльоку пануючих виставити, утвердити і закріпити бльок неволених.

Український нарід, яко чисельно найбільший, повинен дати ініціятиву до створення бльоку неволених, бльоку — користуючись принятим, хоч невірним терміном — національних меншостей. Очевидно, з українських партій Обєднання, яко найсильнішій організації, припав обовязок поробити перші кроки в тому напрямі. І ті кроки вже зроблено і то з виглядами на успіх. На нашу думку найзагальнішою метою бльоку національних меншостей повинно бути: а) тісніша співпраця на парламентарній арені і спільний політичний фронт під Польщею, б) навязання й піддержування тісніших господарських взаємо-відносин і в) спільна оборона кожної нації (нац. меншости) в нутрі польської держави себ-то оборона основних (конституційних) прав і екзекуція міжнародніх зобовязань Польщі.

Це була би в найзагальнішому обрисі платформа бльоку нац. меншостей. Очевидно, рахуючись з ріжною соціяльною структурою меншостевих громадянств під Польщею і відмінними змаганнями територіяльних і нетериторіяльних народів, основні й на дальшу мету обчислені змагання поодиноких „нац. меншостей" не входять в плятформу цього досить ріжноманітного бльоку, який повинен мати на меті більш практичні цілі. Зовсім зрозуміло, що й політична тактика поодиноких „нац. меншостей" значно ріжниться між собою.

Своїми політичними змаганнями і тактикою найбільше зближені до нас Білорусини. Ми і вони є територіяльними народами, ми і вони творимо величезні більшости на своїх національних областях, ми і вони є відрізані від пня нашого народу, що живе в тих самих умовинах політичного й соціяльного ладу по той бік рижської лінії.

Білоруські політичні партії і групи в загальному є майже тотожні з нашими, хоч — на жаль — їх організації є слабші в масах, чим наші. Білорусини мають угрупування: національне, народницько-соціялістичне („Сел. Союз") і комуністичне. Наша найтісніша співпраця з національно-політичним угрупуванням та білоруським „Сел. Союзом" не повинна і не може стрінути ніяких труднощів.

Відмінну категорію в галерії непольських народів під Польщею представляють собою Німці і Литовці. Оба ці народи майже ніде не становлять більшости на тих територіях, які заселюють, а за те під боком мають свої суверенні національні держави, які в досить неприязних а навіть ворожих (Литва) відносинах живуть з польською республикою. Німці і Литовці є в тому щасливому положенні, що значить, що тягар вирішення їх політичної долі не спочиває виключно на них самих, що за їх плечима стоять готові до помочі у відношенні до них їх державні брати. Головним завданням Німців і Литовців збереження і поширення їх національно-культурного і господарського стану посідання та оборона тих їх прав в рамках міжнародніх привілеїв і польської конституції. Литовці — на наш зразок — бойкотували вибори в році 1922 і тому не мають національного представництва в польському соймі, як і Сх. Галичина. У них є два суспільно політичні напрямки: національно-радикальний і національно-клерикальний. Та ці напрямки себе взаїмно не поборюють, а навпаки йдуть спільно під кермою спільної верховної управи Тимчасової Національної Ради. Співпраця з Литовцями на основі вгорі зазначеної платформи бльоку не тільки можлива, але, як можна з вдоволенням ствердити, й пожадана.

Німці живуть в діяспорі по етнографічній Польщі (найбільше в промислових осередках) та більш суцільною масою на Гор. Шлеську. Німецьке населення в Польщі складається з одного боку з великих промисловців і великих землевласників а з другого з робітників. Промисловці і великі аграрії, крім збереження національних і культурних придбань, дбають і за свої господарські інтереси, за свої фабрики і заводи та земельні економії. Економічні інтереси єднають їх з польськими промисловцями і дідичами і то тим більше, що вони не лякаються розгонового колеса польського національного капіталу. Зновуж німецькі робітники в обороні своїх соціяльних інтересів наближуються до польських соціялістичних партій, маючи працю головним чином у своїх німецьких промисловців та землевласників, є вільні від конкуренції і упривілеєння польського робітника.

На їх очах зростає денаціоналізація німецького елементу, на їх очах відбувається переміна німецьких шкіл на польські, а тому і в їх інтересі лежить зміцнити оборону своїх прав у бльоку національних меншостей.

Зовсім инакше представляється справа з Жидами. Розпорошені по цілій сучасній польській державі, з ріжними культурними наверствуваннями, Жиди ведуть свою традиційну політику. Хоч їх доля звязана з долею територіяльних народів, то вони звичайно акомодуються тільки до народів державних, або піддержавних (як напр. до Поляків у Галичині за часів Австрії). Будучи народом переважно купецьким, вони й принціпи нагинають до купецької еластичности, ганяючись за хочби невеличкими, але негайними здобутками і користями. Безперечно Жиди мають велике значіння в цілому світі, вони моглиби бути і нам дуже помічні в боротьбі за здобуття належних нам політичних прав; з другого боку Жидам не повинна бути байдужою доля Українців, бож на українській території живе дуже значний відсоток Жидів (до трьох міліонів, а з того на українській нац. території під Польщею кругло один міліон). В свойому власному інтересі Жиди повинні підтримувати й обороняти інтереси українського народу. Наше відношення до Жидів і їх до нас — скорше чи пізніше — залежатиме якраз від тих взаїмовідносин, які уложаться між нами і тими Жидами, що живуть на нашій території. І тут ми бачимо у Жидів велику аномалію. Жиди з Конгресівки і Познанщини відносяться до нас прихильно, співчувають у певній мірі нашим змаганням, — навпаки — Жиди на нашій території, головно на території Сх. Галичини перейшли майже в цілости в табор наших національних і політичних противників

Східно-галицькі жидівські політики рахують на те, що їм вже часто вдавалося в недавньому минулому, що ми в рішаючій хвилі підтримаємо їх, щоби тим способом ослабити нашого головного противника, як це напр. було при виборах Габля, Малєра при виборах в 1922 році. Одначе вони забувають, що обставини тепер змінилися та що жидівські політики вже перетягнули струну. Український нарід не мав і не буде мати до Жидів расової ненависти, уважає їх рівнорядним народом з всіми иншими народами, одначе вважає також, що теперішня політика східно-галицьких Жидів у відношенні до нас нічим не ріжниться від політики вшехпольської чи пястівської партії. З цього ясно, що як довго східно-галицькі Жиди корінно не змінять своєї політики, так довго виключена з нами їх спільна співпраця, хочби як симпатично ми відносилися до Жидів, що живуть поза межами нашої нац. території, а вони до нас. Одначе деякі познаки вказують, що і східно-галицькі Жиди починають розуміти, що політика зініціована пос. Райхом не йде по прямій лінії. Очевидно, від них, а не від нас залежить наша співпраця, ми радо вступимо з Жидами в бльок національних меншостей, але аж тоді, коли побачимо, що вони не ради якоїсь хвилевої вигоди, але з почуття спільности обопільних інтересів до ґрунту змінили напрямні своєї політики.

Подяка.

Вп. п. Дмитрови Бодиапукови, малярському майстрови церковному з Тернополя, вул. За Монастирем ч. 13, складаємо сердечну подяку, за гарне в повній тоні вималювання нашої матірної церкви, за врегарні образи в бічних вівтарях та за розмальовані, дуже гарно переплетані орнаменти по стінах церкви, також за відзолочення проповідниці і всіх престолів за розмірно не високу ціну.

о. К. Ласійчук парох. Церковні провізори: Лукин Кіщук, Микола Кіщук. 1—1
Ріпка, п. Косів, в квітні 1926. 1653

Загальні Збори

членів Богословського Наукового Товариства відбудуться 10. травня 1926 (понеділок) о год. 4. попол. в конференційній салі духовної семинарії у Львові, вул. Коперника 36. — Порядок зборів: 1) Отворення зборів і вибір президії. 2) Відчитання протоколу послідних зборів. 3) Звіт секретаря, скарбника і директора бібліотеки. 4) Звіт контрольної Комісії. 5) Вибір нової Ради. 6) Вибір контрольної Комісії. 7) Внесення і запити членів.
1649 1—1

Присилайте передплату!

За редакцію відповідає: Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

мою. — Вся писанка на Рідну Школу. — Новинки. — Страйк лісових робітників. — Чи Великдень великий день? — Нові книжки і видання. — Всячина. — Коли буде конець світа? — В справі сокільської організації. — За права рідної мови. — Дописи з краю. — Поклик до воєнних інвалідів. — Про церковні збори.

— **Звертаємо увагу наших читачів на** оснування одинокої української фабрики шкір „**ХРОМ**" в Зимній Воді. Досі українське громадянство було змушене купувати шкіряні вироби чужих фабрик. Від тепер кожний Українець повинен піддержувати українську фірму.

— „**Масмарапа**" це заголовок нової пальтової ґротески, в яку входять: наші артисти, фінансісти, політики, кандидати на послів і инші. Премієра цеї ґротески Галактіона Чілки і Леле як продовження „Вертепу наших днів" відбудеться у Львові в пятницю дня 7. травня ц. р. 1658 б

Дописи.

Жовква. (*Розвязання читальні „Просвіти" у Волі Висоцькій*). Дня 20. квітня одержав виділ читальні „Просвіти" у Волі Висоцькій письмо від жовківського староства, яким повідомляється, що львівське воєвідство рескриптом з дня 22. III. 1926 ч. 86/26 розвязує читальню „Просвіти" у Волі Висоцькій (мимоходом кажучи, одну з найбільше рухливих в повіті), а то з тої причини, що на зборах цеї читальні дня 25. жовтня 1925 р. виголошено підбурюючу промову, в якій завзивано місцевих людей до організації задля відзискання своїх прав, що їх відібрали вороги, котрі позамикали школи..., критиковано ухвалений соймом закон про рільну реформу і т. п. „Порушення повищих справ — так говорить письмо воєвідства — о характері цілком політичнім на зборах неполітичного культурального і просвітного товариства яким є читальня „Просвіти", є очевидним нарушенням статуту і проте узасаднює розвязання цього Товариства". Тимчасом в дійсности справа представляється зовсім инакше. У вище поданім дні не було ніяких зборів читальні, тільки відбувалась кооперативна анкета. Делеґат Повітового Союзу Кооператив взивав у своїй промові людей, щоби старалися відзискати свої права на економічнім полі, які взяли в посідання наші вороги (Жиди), згадав дещо і про земельну реформу та про шкільний плєбісцит, але ніяких підбурюючих слів не говорив. Читальня у Волі була від давна вже сіллю в оці тамошніх Поляків, особливож всевладного війта Поляка Дучемінського, що одідичив своє війтівство по батькові і є мужем довіря старости. Польський гурток молоді старався всіми силами „окупувати" нашу читальню, себто після вподоби давати свої представлення без ніякої оплати. А коли виділ на це не згодився і зажадав (знаючи місцеві обставини) мінімального чиншу за салю (15 зол.) то голова польського аматорського кружка п. Гдакович, обурився тим і заявив, що він мусить постаратися, аби нашу читальню замкнули. І постарався. Не розбираючи, які саме збори відбувалися в читальні і що на них говорено, пішов до старости і сказав, що в читальні говоряться „антипаньствове" бесіди. І п. староста, що не був ласкав покликати нікого із членів виділу для вияснення, повірив донощикові і відразу зреферував до воєвідства, щоб читальню розвязати. Саме тепер у жовківськім повіті організуються москвофіли, як усі думають, на поручення Уряду, щоб розбити наш національний фронт. Але це не вдасться! В тій справі відносимося до наших послів у соймі, щоби внесли відповідну інтерпеляцію.

Косів. (*Шевченківські роковини. — Сирітський захист.*). Дня 17. квітня ц. р. відбулось в салі „Народнього Дому" подвійне свято; відсвятковано 65. роковини смерти Т. Шевченка, а рівночасно святочно відкрито сирітський захист. Промовляла голова кружка „Союзу Українок" п. Ст. Б., яка представила кількалітні заходи біля відкриття Сирітського Захисту. Опісля слідували продукції жіночого хору під проводом о. Гнатківського, а закінчено це свято глибокопродуманою промовою (п. Г.). По відспіванню національного гимну гості розійшлись. Не дописала тільки суспільність, як місцева, так доокружна, яка не дуже почувається до обовязку брати участь у національних святах. Побажатиб, щоб зародок нашого хору розвинувся в мішаний хор. **В. О.**

Нові книжки і видання.

КНИЖКИ:

Вячеслав Будзиновський: З ЖИВОГО МЕДВЕДЯ — песа в двох діях. Львів 1926. Український Театр, ч. 26. Видання Книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

ЯПОНСЬКІ КАЗКИ — переклав Антін Лотоцький. Львів 1926. Діточа бібліотека, ч. 69. Накладом видавництва „Світ Дитини".

П. С. Сосенко: СЬОГОЧАСНІ ФОРМИ ДЕРЖАВНОСТИ. Бібліотека Знання. Львів 1926.

Antoni Sujkowski: POLSKA NIEPODLEGŁA. Warszawa 1926. Wyd. kasy im. Mianowskiego Instytutu popierania nauki.

Antoni Sujkowski: DODATEK DO „POLSKI NIEPODLEGŁEJ". Warszawa 1926.

Henryk Bergson: MATERJA I PAMIĘĆ o stosunku ciała do ducha — przełożył Dr. med. Wł. Filewicz. Warszawa 1926. Wydawnictwo kasy im. Mianowskiego Instytutu popierania nauki (Pałac Staszica).

Bańko Eugenjusz: PRAWNE POCZUCIE jako przejaw i forma podświadomego, skrótowego myślenia. Cz. I. Historyczno-pragmatyczna. Wydawnictwo kasy im. Mianowskiego Instytutu popierania nauki. Warszawa 1926.

ЖУРНАЛИ:

1. ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК. Книжка V. за травень. Львів 1926. Зміст: А. Карашевич: 1. Глум. 2. Недоля. 3. Досвітній кошмар. 4. На провесні; В. Зарицький: Смерть Марусі; А. М.: З циклю „Пісні помсти". — 1. Їі путь; 2. Молитва; Е. Копиленко: Ecce homo; Чезаре Меано: Три чернички; Г. В. Омельченко: Одна з жертв визвольної боротьби на Кубані; Homo: „Проблема портрета" (докінчення); Д. Андрієвський: Дві Франції; М. Возняк: З перших років письменської діяльности Б. Грінченка (далі буде); Д. Донцов: Памяти великого вигнанця; Д-р Ст. Смаль-Стоцький: Правописна справа (далі буде). Роковини смерти Франка; Бібліографія; Нові книжки.

2. „СВІТ", ілюстрований журнал, ч. 9., з датою 1. травня 1926 р. Зміст такий: І. Квасниця: Свято Весни. — А. Вартовий: Безробітний. — Микола Вороний: В мистецькім куточку (Гостина у арт.-мал. Олени Кульчицької.) — В. Бобинський: Далечінь. — Мих. Гайворонський: Українська пісня на чужині. — З життя птиць. — М. Івченко: Пан Коломбицький. — М. Кічура: Трактор. — Т. Б.: Зі спорту й руханки. — М. Рудницький: Не засоромлююсь. — До історії копальняних катастроф. — Найстарші зерновіростини. — Яку вартість представляє тіло? — Дещо про сонце. — Коли наступить кінець світу? — Жорж Санд: Мала Фадета (роман). — Веселий куток. — Загадки. — Ілюстрації: Олена Кульчицька: 1) Весна, 2) Автопортрет, 3) Ecce homo..., 4) Діти, 5) Польова Мадонна. — Хор ім. Леонтовича і мандолінова оркестра в Ню-Йорку. — З країни вічних ледів. — З міського бруку. — З життя мавп. — Гарем африканського султана. — Антін Рудницький, наш піяніст і композитор. — Руховики „Сокола-Батька". — Відділ шерму при „Соколі-Батьку". — З наукових експедицій. — Гурт муринів. — Ексцентричні Американці. — Константин Чвалинський, застрілений в луцькій тюрмі. — З Радянського Союзу: Проєкт памятника Ленінові. — Чвертьрічна передплата виносить 7 зол. — Адреса ред. і адм.: „Світ", Львів, Руська 3.

3. „ЖІНОЧА ДОЛЯ". Ч. 5. (великодне). Зміст: М. Дороцька — Воскресення. П. Тичина — Скорбна Мати. Надія Слобожанка — Великодні звичаї на Великій Україні. А. Кордубова — Зразкове село. Жіночий рух. Д-р А. Чайковський — Наші пословиці. Іван Зубенко — Бизюківна. Уляна Кравченко — Не сумуй, вірш. — Американський відділ: Д-р Сіменс — Перша ластівка. Савеля Стечишин — Інститут Петра Могили. Листи дівчаток. Д-р В. Ганьківський — Що таке рахітіс. Іванна Блажкевичева — Жінки, використаймо своє право! — Ріжне. — Господарський відділ. Веселий кутик. Листування редакції. Оголошення.

20 сторін друку. Багато ілюстрацій. Титулова ілюстрація — роботи знаної малярки Олени Кульчицької. Ціна числа — 60 сот.

4. "URANIA". Kwartalnik Towarzystwa Miłośników Astronomji. R. V. N-ro 1. Warszawa, Nowy świat 72.

Церковні дзвони.

Від давна славились наші церкви гарними і стрійними дзвонами. Бувало перед війною, коли почули на наших селах голос церковних дзвонів, приставали, слухали і не могли налюбуватись цією чудовою мельодією, що неслась від наших божих домів. Видно, що чесні і дуже боговійливі були ті люде, що сотворили ту музику; їм не стільки залежало на марнім заробітку, як на звеличанню хвали божої.

Але ті давні дзвонарі-артисти минулись, а за ними і їх гарні твори, що їх по собі лишили. Прийшла велика війна, зруйнувала весь наш край, знищила і ті цінні памятки. Велике число дзвонів забрали австрійські війська і переляли ті святі, миролюбиві предмети на гирла убийчих гармат, решту забрали Москалі, так, що лишилась у нас глуха пустиня. По війні віддали Москалі багато дзвонів до Варшави і їх повинні були звернути даним власникам. Одначе тільки дуже маленька їх частина вернула до наших церков. Наші села не знали, куди за своїм добром звертатись, стрічали всюди труднощі, часто не могли розпізнати своєї власности і вона там пропадала. Цим користувалися наші сусіди, розібрали їх за марні гроші для своїх костелів і наші дорогі дзвони опинились на чужій службі і плачуть там за своїми давними осиротілими церквами. Згадаймо хочби один примір, що дзвін з села Красного (стації під Золочевом) опинився на вежі найбільшого польського костела у Львові, св. Єлисавети. Це доказ, які гарні були дзвони по наших церквах.

По такім ограбленню наших дзвонів треба було подумати про справлення нових. Зразу піднесено гадку, щоби всі епископські Ординаріята, українські і польські, заложили спільну ліярню і достарчали церквам і костелам добірні дзвони. Одначе на це не було тоді потрібного капіталу, тяжко було дістати ліпший металевий матеріял (мідь, англійську цину), і справа не ввійшла в життя. За те появилися, як гриби по дощі, всякі спекулянти, що почали виливати з лихого матеріялу нові дзвони і засипували ними наші громади. Були це люде майже виключно чужої нам народности і обряду, котрим зовсім не залежало на величі нашої церкви, а тільки на власнім зиску, дарма, що представляли себе нераз приналежними до нашого народу і обряду. І так почали наші церкви на місце давних гарних дзвонів купувати нові лихі вироби, що тільки опоганюють наш обряд, бо зроблені з невідповідного матеріялу, радше брenять, як дзвонять або навіть в короткім часі зовсім розбиваються. Знаменно, що коли перед пару роками латинський архієрей звиджував рогатинський і калуський повіт і застав там дзвони „нового виробу", то поручив в деяких костелах відступити нові дзвони кому иншому і постаратися за кращі. Звісні мені також факти, що спроваджені нові дзвони дуже скоро розбилися.

Положення було дуже тяжке, бо спровадження добрих дзвонів з заграниці стало через перевозові труднощі і високі мита майже неможливе. На щастя перед пару роками одна давна ренomована фірма на пограничу Шлеська (котра вже перед війною обслугувала через довші літа наші церкви) відновила свою ліярню, а щоби ввійти в новий звязок з нашими селами, віддала заступство своїх виробів нашим церковним кооперативам, „Поставі" у Львові і „Ризниці" в Самборі. Так зладалось одержали наші церкви знову добру змогу дістати дзвони першої якости щодо викінчення, тревалости і звуку. Але лихо, що почало вкрадатися до нас, не уступило. Чужі спекулянти наїздять дальше наші села і стараються всякими способами зєднувати собі наших людей: представляються облудно „Русинами", вговорюють в наших людей, що будучи на місці мають кращу змогу достроїти до істнуючих дзвонів відповідні нові, обіцюють дешевші ціни і таке инше. Цими чемностями зєднують наших добродушних селян, а навіть деколи священиків, котрі і не розбирають гаразд, що не мають ніякої запоруки, чи справді одержать добрі дзвони. Так діється, що наше церковне мистецтво, яке передше в цій ділянці у нас так високо стояло, почало на наших очах страшно упадати. Кожний, що дорожить своєю церквою і обрядом, мусить цьому спочувати. І насувається питання, що нам на це робити?

Займаючись від довших літ справами церковної утвари, позволю собі сказати в цій справі пару слів.

Передовсім підчеркну, що дзвони творять у наших храмах головну часть церковного прибору. Їх купують не на короткі літа, але вони призначені на століття. Через те наші предки вже від давна прикладали велику вагу до того, щоби краще їх вивести, під оглядом шляхотного матеріялу, і виконання. І полишили нам монументальні твори, котрі мали часто історичне значіння. В цій справі не повинні і ми поступати легкодушно, довіряючи комунебудь. А маємо обовязок ставити і дальше твори, котрі стали би окрасою наших церков і сіл і лишились доброю памяткою по нас. Певно, що добрі і звучні дзвони і з добірного матеріялу виготовлені також більше коштують. Одначе, коли на що, то на це не повинні ми жаліти трохи більшого гроша. А коли його не достає, то не спішитися зі справленням всіх дзвонів, а краще їти поволі і купувати постепенно, але такі твори, які були би достойні високого їх призначення.

Що до мнимої дешевости деяких оферентів, то про це можна би не одно сказати. Вони находять ріжні инші способи, щоби свої ціни піднести і на них добре заробити. І так подають деякі з них при умові справді нищу ціну від 1 кг. ваги, але опісля обчислюють вагу на підставі стану, що виходить з першої вилятої форми дзвона, а не на підставі того, що клієнтам по відчищенню і обтесанню з верхної части фактично віддають. Це пояснію на прикладі. Якийсь дзвін важить у сирій формі 100 кг., а по вигладженню його спадає вага на 95 кг. або і низше, одначе фабрикант числить його купуючому таки за 100 кг. Подібно почисляють собі окремо за залізне окуття, котре належало би вже даром до дзвона і тими способами підбивають ціну майже до такої висоти, за яку можна би вже і добрий дзвін одержати. А що вже говорити, коли замісць чистої міди і відповідної цини дається всяка мішанина, котра відбивається відтак дуже некорисно і на тревалости і на звуку дзвона. З цього видно, з якими великими труднощами стрічаються тут недосвідчені і як усе діло залежить від совісти фабриканта.

І щож тут робити? — Відповім, що в цих справах повинні ми звертатись лиш до людей, до котрих маємо довіря, що вони прихильні нашій церкві. Перед трицяти роками оснувало наше духовенство спеціяльні інституції, „Доставу" і „Ризницю" в Самборі з завданням, щоби доставляли нашим церквам добірні утвари. І обі кооперативи стали по зруйнуванню краю також пильно розглядатись, звідки могли би одержувати відповідні дзвони. Вкінці по ріжних пробах опинились на відновленій давній ліярні шлеській і спроваджують звідти першорядні дзвони для наших церков. Ціна їх виходить може трохи вища, але за те дають вони всяку запоруку і щодо якости матеріялу і щодо викінчення роботи.

Зоглядну на пануючі у нас неясности і хаос у тій справі, вважаю обовязком моєї совісти звернути увагу Всч. духовенству, щоби зі своїми вірними в такому важному ділі не йшли до чужих і байдужих нам людей, але до своїх інституцій, котрим залежить на чести і величі нашої церкви. Згадаймо часи, коли наші предки, що стогнали в тяжкій панщиняній неволі, лишили нам на своїх дзвіницях такі гарні памятки. Чиж мали би ми, що добиваємося волі і дійшли до вищого освідомлення лишати по собі річи, що приносили би ганьбу тільки нашим домам божим і селом? Цього не повинно бути! Отже віддаймо нашим церквам те, що було би достойне їх високому призначенню і нашій чести.

о. Олександер Стефанович

ОПОВІСТКИ.

Український хор під управою Дм. Котка.

4. V. Перемишль.
5. V. Перемишль.
6. V. Самбір.
7. V. Самбір.
8. V. Дрогобич.
9. V. Дрогобич.
10. V. Борислав. 1659 1—7

„**Вертеп Наших Днів**" ґротеска на 3 дії Галактіона Чілки і Леле. Тернопіль, понеділок, дня 3. травня ц. р. Скалат, вівторок, дня 4. травня ц. р., Збараж, середа, дня 5. травня ц. р. 1658 а) 1—1

Реколекції для духовенства. Заходом Товариства Катехитів під протекторатом Їх Екселенції Митрополита відбудуться реколекції для духовенства в днях 10, 11. 12, 13 травня (мая) в Духовнім Семинарі. Перша наука о год. 7. вечір. Харч і мешкання (в Духовнім Семинарі) за оплатою 15 зол. за весь час. Треба привести накривало (простирало і подушку). Зголошення приймає Ректорат до 5. травня (мая). 1615 2—2

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Вся писанка на Рідну Школу!

В днях Рідної Школи зложить кождий Українець, кожда Українка і кожде українське товариство жертву на Рідну Школу до дотичного Кружка УПТ. або на адресу

Головна Управа Українського Педаґоґічного Товариства у Львові, Ринок, ч. 10, II. пов.

евію. Д-р І. Бобчев висловив побажання як найскорше перекласти реферат п. Орлова на болгарську мову й надрукувати його в „Славянській Бібліотеці". П. Гофман (Поляк) одмітив, що як би такі реферати читалися, то все булоб добре і славянська ідея пішла би скорим кроком уперед.

Дуже гарну, гарячу, захоплюючу промову сказала п-і Л. М. Шишманова (Драгоманова), закінчивши її так: „Нарід, що мав хоч один день вільну державу, ніколи цього не забуде! І прийде день, що він її здобуде!"

На закінчення п. Таубе, Росіянин, той самий, котрий на одному з попередніх рефератів („Українська література" — читав п. Мандрика в 1925 р.) сказав, що Шевченко зовсім не є геній (!), тепер встав і прочитав свої вірші, в котрих ентузіястично говорить про Шевченка й Україну. От вам еволюція!

Крім того заходами Д-ва був улаштований і відбився 7. квітня ц. р. великий „Славянський вечір", де приймали участь і Українці. В програмі є ще й реферат п. Орлова про М. Костомарова. Про це напишу окремо.

Українець.

ВІДГУКИ ДНЯ.

Ех! часи часи!

Давно-давно, ще як я діставав нове убрання на Великдень, моя мама говорила бувало в великім тижні:

— Що за часи настали тепер. Нема за що навіть свят справити. Мусимо дуже обмежуватись...

І обмежувались...

Три-чотири торти, який там сирник, цвібак, трохи тіст, пару шинок, кілька ковбас, телятина, печене порося і ще там дещо зі сира, ясць та прочих снідів.

Давно-давно це було, як я ще діставав нове убрання на Великдень...

Прийшла війна. Хто держав, або хоч тільки вдавав, що держить кріс у руках — той не журився Великоднем. Харчівня дбала про все, стараючись бодай в той спосіб видерти державну субсидію від Австрії.

Але й на війні, чим далі було від її початку, тим Великодні ставали більше скромні, більш обмежені. Сир і яйця ще держалися, та з „прочих снідів" рік у рік звикало все щось безповоротно і невідкличнo.

Потім вернувся я до дому, обідраний не тільки з убрання, але й з надій і сподівань.

Тому пять років це було.

Прийшов Великдень і жінка сказала мені:

— Мусимо обмежуватись. Бери на свята небагато горівки і якесь дешевше вино. Тяжко тепер з грішми.

Я пішов за її радою і мої гості невеликим коштом були майже тверезі.

Після тих років прийшли инші, а один ліпший від другого.

Тому чотири роки відпало вино, тому три щезла горівка, тому два звилося пиво і передержало разом з золотим аж до минулого року.

Що до снідів, то й вони не стояли на місці. Чахли, марніли з року на рік, свячення паски ставало чим раз більше символічним, а сльози в очах людей чим раз менше подобали на вислів радости з нагоди Воскресення.

Прийшов цьогорічний Великдень.

Ховаючись від світла, сказала до мене жінка:

— Цього року не будемо справляти свят. Кусень шинки ще маю. Її трохи вже віби чути, але я її ще раз переварю і зроблю острий сос...

— А щось солодкого? — допитую дуже обережно.

— Купи кільо цукру, то буде й солодке! — відповідає Ідко, знаючи про неможливість такої забаганки.

— Ну... а з напитками?...

— Знаєш, я над тим вже думала. Ми маємо ще трохи меду, чи не можна булоб спірітусу...

— Спірітусу?!... — Девять золотих літра...

Жінка махнула рукою:

— Ти мене не зрозумів. Я думала про спірітус до палення. Можна заправити медом, додати якогось коріння...

— То страшна трійка. Хоч... на Україні вживають... спробуємо...

Оставала ще справа пива і вона мулила мені душу як цвях у підошві. Як тут викрутити бодай на пару фляшок?!...

Усякі комбінації не виходили. Через упадок золотого стало неможливим роздобути позичку в красній валюті. А на дотери, хоч і дістав би, так це значилоб різатися без ножа.

На щастя польський уряд прийшов мені на поміч. Не в формі запомоги для голодуючих, чи завдатку на новий „поміркований" часопис, але в формі першомайської прогібіції. З огляду на соціялістичний Перший, а фашистівський Третій — не вільно продавати ні купувати алькоголю. Що правда, львівське пиво не має алькоголю, але має алькоголічну назву напитку, яким можна впитися і тому мені не вільно його купувати.

Я відітхнув. Збувся найбільшого святочного видатку, беручи під увагу і звільняючу карту У. П. Т.

Так виглядає Великдень 1926 р.

Скромний він як черниця, бідний як наші воєнні здобутки.

Але чи бідніший він від своїх наслідників?!...

Я певний що ні.

Обсервуючи хід подій, можемо бути певні, що незадовго згадуватимемо його, сльозами спомини поливаючи:

— Гей гей! Добрі часи були. Хочеш води — йдеш до водопроводу і злеш скільки душа забажає. Мід був і спірітус не дуже воняв, бо додавалося ріжного коріння. А часом то й цукор знайшовся і шинка з острим сосом...

Іларіон Чінка.

Пресовий ланцюх.

На побільшення обему „Свободи".

На побільшення обему „Свободи" зложили далі:

61. Інж. Аврілій П а л і й (Стрий) 5 зол.
62. Зенон Р у т к о в с ь к и й, над-інсп. „Дністра (Львів) — 10 зол.
63. Теофіль Н о в и ц ь к и й, над-інсп. „Дністра" Львів — 10 зол.
64. Михайло Я н о в и ч, інсп. „Дністра" Львів — 10 зол.
65. Володимир Л е в и ц ь к и й, нотар у Винниках — 10 зол. і кличе: Івана Раставецького, нотаря у Львові і Романа Заячківського, нотаря в Надвірній.
66. Іван К а л и т я к — 5 зол. і кличе: о. Мандзика в Свободі Болехівській, о. Івана Шеховича в Соколю (пов. Мостиска) й Евгена Шеховича в Стрию.
67. Інж. Корнило Ц е л е в и ч (Угнів) — 1 дол. і кличе: Інж. Володимира Дидинського в Дрогобичі, Інж. Льва Дорожинського в Угнові і д-ра Павла Лисяка в Лютовисках.

Орґанізаційний рух.

Повітовий Народній Зїзд у Теребовлі

У вівторок дня 27. квітня ц. р. відбувся в Теребовлі Повітовий Народній Зїзд Українського Національно-Демократичного Обєднання. Всіх присутніх делегатів було понад 150. На 42 українських громад теребовельського повіту явились заступники 35 громад. Наради відкрив голова дотеперішньої політичної орґанізації Теребовельщини д-р Григорій Гарматій. У короткій промові засунав він положення повіту й вагу хвилі. Предсідником Зїзду вибрано о. Платона Карпінського, заступником селянина Подедворного з Глещави. Секретарювали п. Олійник і студ Ярослав Мохнацький.

Реферат про програму Обєднання, про сучасне політичне положення українського народу в Польщі і про орґанізацію партії виголосив головний секретар Обєднання п. Володимир Целевич зі Львова. В оживленій дискусії забирали голос численні промовці, а саме: сел. Антін Заставний з Кровинки, Василь Ковальчук з Глещави, о. Мохнацький з Теребовлі, о. Братик з Вербівця, Ілько Щкварок, о. Райх з Ілавча, д-р Гарматій, сел. Жукевич і инші. Всі присутні стверджували, що як перед війною так і тепер є в повіті тільки одна українська партія, виступали проти спроби польських партій і невідповідальних осіб з українського табору кинути роздор між інтеліґенцією і селянством. Зокрема селяне взивали, щоб по всіх селах переведено приєднування членів до Обєднання та збирання партійного податку. Без уваги на важке економічне положення, не буде трудно при рухливій орґанізації зібрати в кожній громаді яких 50 золотих на політичну боротьбу. На внесення комісіматки вибрано повітовий Народній Комітет у такому складі: голова д-р Григорій Гарматій, члени: о. Степан Мохнацький, Петро Башняк і Іван Синельний, всі з Теребовлі, о. Осип Райх з Ілавча, о. Іван Яворський з Могильниці, Антін Заставний з Кровинки, Микола Левків з Малева, Іван Круппельницький зі Слобідки Струсівської, Василь Ковальчук з Глещави і Ефрем Юрків з Дарахова. Заступники: Петро Гончар з Логинова і Іван Ковальчин з Гумниск.

Зїзд закрив короткою промовою новообраний голова д-р Гарматій. Після закриття зїзду і відспівання нац. гимну присутні вписувалися громадно в члени партії і складали партійний податок. Загально сказати можна, що теребовельський повіт під політичним оглядом представляється добре. Із за недостачі громадян здібних до праці, є також занедбаний судовий повіт Будзанів. Слід одначе надіятися, що новоосілий адвокат Др. Маріян Кречковський зорганізує політичну роботу Будзанівщини.

НОВИНКИ.

— З нагоди Великодня бажаємо всім нашим передплатникам, читачам і прихильникам Веселих Свят.

Редактора „Світла" п. В. Бобинського, що сидів після арештування в поліційних арештах, перевезено вчора до арештів львівського окружного карного суду при вул. Баторія.

— Відгомін Штайґерівди. Краківський „Ілюстрований Курер Поддєнни" подає телеграму на власнім дроті, що польський уряд має почати переговори з владою Данціґа, щоби арештувати (?) там брата Теофіля Ольшанського, студента Андрія, у звязку зі свідством у справі атентату на през. Войцеховського.

Великий процес у Київі. Ще 15-го квітня почався в Київі великий процес проти київської міліції за хабарництво. На лаві обвинувачених засіло 113 людей. Між ними є 49 приватних купців, власників готелів, самогонників, бандитів і инших, що давали хабарі. Серед обвинувачених є 16 членів комуністичної партії. Самих свідків прикликано аж 120, а експертів 13. Головний обвинувачений бувший начальник київської міліції Коваленко застрілився в момент, як прийшли його арештувати. Слідство виявило, що більше від нього брала хабарі його жінка. Другим таким головним обвинуваченим є Фродько. Він приїхав до Київа в 1921 р., був членом партії в 1925 р. Під його безпосереднім керовництвом хабарництво охопило в Київі дуже широкі лави міліції. Фродько ділився „дарунками" з Коваленком. Третім головним представником хабарників був начальник розшуку Горський. Той брав хабарі навіть від бандитів. Словом обвинувачені мають на душі тисячі дуже великих хабарів. Та на розправі виявлено тільки незначну їх частину. Всеї діяльности тих б. підпор радянського устрою не можна прослідити тому, що на лаву обвинувачених попадають також і ті, що давали хабарі. Розправа відбувається в великій салі київського університету. Процес закінчиться в травні.

Право убогих для старости!? В станиславівськім окружнім суді позиває староста з Бучача одного купця на заплату 14.500 золотих, а виграв у першій інстанції несповна 10.000 золотих. Справа має число Cg I 37/25. В процесі предложив староста свідоцтво з громади, з парохіяльного уряду і з власного таки староства, що він не в силі платити стемплів і інших належитостей, і станиславівський суд признав старості право убогих. Закон каже, що правом убогих можна користуватися тоді, коли сторона не в силі без загрози к о н е ч н о г о (notdürftigen) удержання оплатити належитости. Староста дістає самої пенсії поверх 400 зол. місячно або около 5000 зол. річно а суди відмовляють права убогих селянинові, коли він має 3—4 морґи ґрунту! Так виглядає у практиці рівне право для всіх! — Подібний випадок мав місце недавно в надвірнянськім суді. Цей суд уділив права убогих одному кандидатові адвокатури в процесі C IV 134/25. Коли справа в дорозі відклику прийшла до Станиславова, то окружний суд виявив невдоволення і казав повідомити про цей факт палату адвокатів у Львові.

— Залізничний замах. Недалеко Рогатина якісь злочинці відкрутили шруби в шинах. Безпосередно перед приходом поїзду контрольний дозорець запримітив це і стримав поїзд, який був би спричинив страшною катастрофою.

З любовних траґедій. 22-літний робітник Йосиф Крупа хотів застрілити 40-літню служанку Павлину Дзіковську, за те, що вона не відповідала на його палке почування. Дзіковську з простріленими грудьми відвезли до шпиталя, а Крупа щез.

З хроніки самогубств. Повісився на галузі в Личаківськім парку, над майданом польського „Сокола", шевський челядник Карло Бевзь, внаслідок суперечки з жінкою. — Хотів отроїтись морфіною робітник Петро Сьоленко під впливом пропаганди инших своїх товаришів, які погрожували йому на випадок, коли не візьме участи у святі 1-го травня.

— Песа про д-ра Воронова. Два звісні французькі драматичні автори Фльо і Круассе написали нову комедію п. заг. „Лікар чудотворець", якої героєм є відомий російський лікар Воронов, що живе у Франції і своєю методою відмолоджує людей. Оба автори зробили в пєсі ясну карикатуру з Воронова. Воронов був присутній на премієрі зі своєю родиною і оплескував песу разом з иншими.

— Відмолоджений мілієрдер. Лікарський світ і преса мають сензацію. З Бразилії приїхав до Парижа мілієрдер фабрикант до д-ра Воронова з проханням перевести на ньому відмолоджуючу операцію. Д-р Воронов мідізджав саме на конгрес до Риму і не міг вволити волю мілієрдера. Та довідавшись що цей їде в промислових справах до Будапешту, порадив йому звернутись там до д-ра Золтана Немеса, його бувшого асистента, якому може довірити. Д-р Воронов згодився вислати для цієї операції потрібну малпу з Парижа. З огляду на те, що малпи для відмолоджуючих операцій є дуже дорогі, бо належать до вимираючої породи, французька влада робить великі перепони при їх вивозі. Лише американський мілієрдер міг побороти категорично високе мито. До Будапешту вислали в квітні 5-літнього павіяна. Д-р Немес поставив мілієрдерові умовину, щоби цей після операції залишився ще кілька місяців у Будапешті, для обсервації лікарів. Мілієрдер не міг на це згодитись, але згодився заплатити кошта другої операції якомусь старцеві, що віддасться операції. З 10 старців із будапештенського захисту, що заявили охоту стати молодшими, вибрали одного 76-літнього, бувшого фельдфебля. Прізвища мілієрдера не узнався ніхто — навіть лікарі. Його операція тривала 35 хвилин. Щойно за два місяці мілієрдер може почувати її благодатний вплив. За те фельдфебель є під обсервацією лікарів. Павіян, який нам ж обом своєї животворної крови є повний життя і скаче весело у звіринці.

В справі руханково-пожарних товариств „Луг" дістаємо від д-ра Дашкевича у Львові отсі пояснення: В 93 числі „Діла" з 28. квітня 1926, в новинці „Заборона основування Т-ва Сокіл", сказано, що воєвода в Тернополі заявив д-ру Баранові, що воєвідство в Тернополі не буде затверджувати статутів руханково-пожарничих товариств „Луг" з цеї причини, немов би в тих статутах був § про мову товариства. Тому, що такого § в статуті „Луга" нема зовсім, то статути цього Товариства затверджують усі воєвідства без перепон. По статути звертатися на адресу „Січових Вістей", Львів, Ринок ч. 10.

Український Хор Дм. Котка. Як довідуємося, український хор під проводом Дм. Котка відложив свій виїзд до Німеччини на деякий час, а то з недостачі ріжних формальностей, звязаних з одержанням закордонних пашпортів. У часі Великодних свят і після них Хор відвідає отсі міста: Перемишль, Самбір, Дрогобич, Борислав, Сколе, Стрий, Долину, Калуш, Станиславів, Надвірну, Делятин, Коломию та инші. У свойому Великодному турне Хор виконуватиме „П а с х а л ь н і І р м о с и" Веделя. Про речинці концертів подаватимемо окремий календарик.

З темної хроніки. За одну ніч трапилось у Львові 5 злодійств і одно вломання. Сокальська поліція вхопила банду, яка грабувала околицю, мешканців села Гори: Івана та Василя Майсоків, Михайла Наконечного, Івана Зубика. У грудні вони ограбили церков у Хлівчанах, у лютім розбили українську кооперативу в Белзі, у квітні вломились до фабрики сукна в Лещеві і до почтового уряду в Белзі.

Страстні Псальми укладу Архим. Бортнянського, Веделя, Кошица і Рудковського відспіває „Львівський Співацький Гурток" під проводом п. Т. Купчинського у велику пятницю, 30. ц. м. в 6.15 год. вечером у храмі св. Спаса. — В о с к р е с н у У т р е н ю, згармонізовану на народно-церковних мотивах, відспіває згаданий Гурток у велику суботу в тій самій церкві у 7. годині вечером, а в світлу неділю в 5. годині рано в церкві св. Параскевії на жовківськім передмістю.

— До Громадян станиславівського Воєвідства! Воєвідство в Станиславові позволило рескриптом з 22. IV. 1926 Ч. В. Р. 4444 на прилюдну збірку для У. П. Тов-а в грошах і натураліях у днях від 4. до 11. V. ц. р. включно. Можна збирати при помочі лист, пушок, бльоків і т. п. Головна Управа УПТ.

— **„Свобода"**, ч. 17, містить: Великдень, С. Крупського. — Єднаймося, браття, Ф. Федірцева. — Христос воскрес, Г. Михалюка. — Господарська програма УНДО, д-ра Д. Левицького. — Чого хоче Обєднання, М. Струтинського. — Перед скликанням Народнього Комітету. — Пасхa, оповідання Г. Михалюка. — Перед веселим і грізним завтра. — Яка кооперативна орґанізація зможе двигнути українське село, Юл. Павликовського. — З партійної орґанізації. — Масові арештування. — Що чувати в світі? — Під затверджу

Який же не „державний" хор? Ліпше назвати його просто „Choeur ukrainien". Ще одна замітка: Хорист витресований на лад, який може подобатися в Берліні (тай то ледве), але який викликає з правила іронічний усміх у французького глядача; зовсім непотрібно хористи поводяться на сцені наче маріонетки, які кивають головами за потягненням шнурка. Дивитись на це і смішно, і жалко. При всій дисципліні слід би хорові виконувати свої рухи свобіднїше і — достойніше. А врешті: Чи не можна би трохи відновити програму, особливо збогатити її зразками народніх мельодій, не тільки похоронних, а й живих і веселих? Українському слухачеві вони може вже й банальні, але чужому вони певне були би цікаві.

В. Левицький.

Вся писанка на Рідну Школу!

Українська Громадо!

Весна — відродження природи!

В таку пору припадають Великодні Свята. Біжить молодь і старші виходять з домівок, лунає радість, все купається в золотому сонці, любується подихами Весни.

В природі кождого року вертає Весна, а в народів лише тоді Відродження, коли самі собі добудуть його.

Український Нарід мусить також сам відроджуватися! Український Нарід змагає безупинно до осягнення найвищих культурних дібр, а всі лихі сили спряглися тут знищити Його, не дати Йому можливости розвитку!

Боремося з тим, хто нас нищить — і маємо успіхи! Успіхи будуть щораз більші, коли щораз більше одиниць, коли загал буде нести жертву для Відродження свойого Народу.

Рідна Школа — це підстава Відродження кождого народу. Тільки Рідна Школа відродить і Український Нарід.

Памятай про це, Велика Українська Громадо! В свято Відродження природи не забудь, Народе, про своє Відродження, не забудь про Рідну Школу!

Як на Коляду спішив кождий з лептами на Рідну Школу, так нехай на Великодні Свята — в другім в році дні Рідної Школи — зложить кождий дар на Українське Педагогічне Товариство, що удержує Рідну Школу під Польщею, що бореться зі супротивною хвилею за Народнє Відродження.

Хто більше жертвує, тому більше дасться! Не забуть про це, Велика Українська Громадо — у Великодні Свята! Спіши з лептою на Рідну Школу!

ГОЛОВНА УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА
ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10.

О. Терлецький, голова. *А. Гаврилко,* секретар.

Проблєма бачення на відд аль

Переживаємо часи небувалого розвитку техніки, фізики та хемії. Кожний рік, кожний місяць, а далі кожний день приносить якийсь новий винахід. Річи, що ще вчора належали до обсягу фантазії, стають сьогодня дійсністю, що перевищає всякі сподівання. Кольосальна залізнича сїть оперізує землю багато разів, парові та нові „вітряльні" кораблі системи Флєтнера пробивають розбурхані филі океанів, літаки та повітряні кораблі перемагають бистро безмежні простори атмосфери. Віддалення дійшли в практиці прямо до незначних розмірів. Перед трицяти літами була подорож навкруги землі у 80 днях вицвітом вибуялої уяви французького письменника Жіля Верна. Сьогодня подорож навкруги землі у несповна 30 днях є буденним явищем. Але людям і того було мало. З винаходом телеграфу вони найшли спосіб посилати свою думку у найдальші закутини землі спершу по дроті, опісля і без дроту. Вслід за телеграфом прийшов винахід телефону, що уможливив розмови на віддаль соток а навіть тисячів кільометрів, а за ним зявилася відома тепер у цілому світі радіотелефонія, завдяки котрій можемо у Львові слухати концертів, що відбуваються по всіх европейських, а навіть американських містах.

Але людський дух не спочив по цих величавих успіхах. Людям забаглося бачити особи, що говорять з ними телефоном, бачити артистів що виступають на концертах та пописуються своїм співом або мистецькою грою. Так насунулася проблєма бачення на віддаль. Не легко було її розвязати, але можна сказати сміло, що розвязка його вже майже певна. Шлях, що прявда до неї, був доволі тернистий, а етапами на цьому шляху були телєграфічне перенощення образів та кінематографія на велику віддаль. Оба ці етапи вже здобуті, тим самим безпосередній шлях до мети вже промощений.

Початки телєграфії образів сягають половини девятнацятого століття. Backwell винайшов її ще в р. 1847, а ціла плеяда професорів та інжінірів працює над її уліпшенням. Поміж ними вибивається на перше місце проф. Корн, а в новіших часах Belin, Peterson, Freund і д-р Каролюс.

Принціп телєграфії образів, винайдений проф. Корном, основується на особлившій прикметі селєну, мінералу похожого на сірку. Як пустимо через нього електричну струю, то вона стрічає в ньому дуже сильний опір і наслідком того є слаба. Одначе жмуток промінів світла, кинений на селен, зменшує його електричний опір до тої міри, що електрична струя стає в одну мить доволі сильною. Отсю прикмету селену вихіснував Корн у свойому приладі. Цей прилад складається з двох частей, надавчого та відбірчого приладу. В обох головним складником є прозорий валець, що обертається рівномірно довкруги оси і рівночасно при кождому обороті посувається трохи вперед. Оба вальці на обох стаціях мусять обертатися з однаковою скорістю. В нутрі вальця надавчого приладу є селенова „клітина" (Selenzelle). На валець є насунений фотографічний фільм, на котрім находиться образ, призначений до перенесення на віддаль. Через фільм пускають тоненький промінь світла на селенову клітину, а він наслідком подвійного руху вальця описує на ньому шрубову лінію, совгаючися точка за точкою по його поверхні. Якшо світло впаде на прозоре місце фільму, то освітлить селенову клітину і то тим сильніше, чим більше прозоре є відповідне місце фільму. Селен є сполучений з електричною батерією, з котрої йде електрична струя у звої дроту електромагнету на відбірчій стації. Тому, що освітлення селену у надавчім приладі безнастанно зміняється, — тим самим його опір то слабне то кріпшає, електрична струя у тому самому темпі зміняє свою силу, а прийшовши на другу стацію зміняє безнастанно силу електромегнету. Останній відповідно до своєї змінної сили отвирає то більше то менше заслону, котрою спиняє проміні світла, що падуть на фотографічний фільм, уміщений на вальці відбірчого приладу. Світло ділає на фільм, як у звичайному фотографічному приладі, але тому, що його сила зміняється відповідно до сили електричної струї, а тим самим до зміни опору селену та зміни сили його насвітлювання — на фільмі повстане такий самий образ, як оригінальний на надавчій стації.

Цей спосіб телєграфії образів в останніх часах уліпшено, а до того приноровлено ще й методу бездротної телєграфії.

При розвязці проблєми (телєграфічного) перенощення образів важними моментами є віддаль, на яку передається та скорість перенесення. В тих напрямах Американці здобули рекорд. В 1923 р. американське товариство Radio Corporation переносило телєграфічно образи з Америки до Европи, а в р. 1925 перенесено бездротним телєграфом фотографію губернатора Гонолюлю з Гонолюлю до Ню-Йорку, чим осягнено віддаль 8000 км. на протязі небогатьох мінут. — У Франції вживають тепер телєграфії образів системи Belin-а, котрої принціп подібний до вище описаного. Там утворено для цеї мети окремі телєграфні лінії поміж більшими містами. В робітні Belin-а в Malmaison є зайнятих 30 інжінірів та 20 механіків, що працюють безнастанно над уліпшенням приладів.

Скорість перенощення образів є тепер дуже велика. Коли недавно числили 6 до 10 мінут на 1 $дм^2$ образу, сьогодня завдяки системі д-ра Каролюса вистарчає на це 5 секунд.

При модернім перенощенні образу, розкладають його на тисячі частей нпр. на 10.000 квадратиків і ясність кождого квадратика переносять телєграфічно на иншу стацію. Це була би звичайна телєграфія образів. А як би ми хотіли довести до бачення на віддаль, мусіли би цілий образ т. є. всі 10.000 квадратиків перенести в одній десятій части секунди, щоби витворити в оці враження одноцільного образу, бо, як відомо, око може приняти на 1 секунду 10 вражінь, а частіщі враження зливаються разом. До такого скорого поступування селен не надається, бо проявляє якусь „безвладність", а саме опір його зміняється при насвітлюванні за поволі. Тому вживають тепер спеціяльної „світляноелектричної клітини", в котрій пливе т. зв. „електронова" струя подібно, як в електрогових рурках радіотелєграфії, та зміняє свою силу залежно від освітлення. Ця клітина дає змогу післати в $^1/_{10}$ секунди 10.000 електричних імпульсів на другу стацію. Відбірча стація має відповідний прилад, що приймає образ в часі одної десятої части секунди, якщо в тім маленькім часі удалосяб перенести образ осіб, звірят та предметів, що порушаються, мали би ми кінематографію на віддаль. І це якраз винайшов д-р Каролюс.

На думку його та инших дослідників, що займаються цими проблємами, недалекий вже час, як зможемо бачитися та розмовляти з особами, що віїхали від нас хочби на територію другої части світа. Розлука дорогих собі осіб вже не буде така прикра, як досі, бо телєгор тобто прилад до бачення на віддаль та телефон себто прилад до розмови на віддаль усунуть в значній мірі наслідки розлуки. Зрештою і в кождім иншім випадку буде приємно не лише чути особу, що телефонує, але й бачити її, як вона стоїть при телефоні слухає наших слів та рівночасно дивиться на нас. Дійсно, здобутки техніки є величні!

Д-р Ром. Цегельський.

Вечір памяти Шевченка у Софії.

Софія, 14. квітня 1926 р.

Українці в Болгарії, чи радше в Софії, приймають, наскільки це можливо, участь у загальному болгарському житті, навязують зносини з відповідними болгарськими колами й організаціями. Багато, напр. Українців записано членами в „Д-во за културно единение на младитѣ славяни", де головою коректний і тактовний інж. В. І. Стефчев.

Це Д-во складається з представників усіх славянських націй, що живуть у Софії. І Українці займають там не останнє місце. Програма Д-ва це програма колишнього Кирило-Методієвського Братства.

Дня 14. березня 1926 р. заходами Д-ва улаштовано день памяти Т. Шевченка з приводу 65. роковини з дня його смерти. На святочному зібранні в салі Славянського Д-ва, де зібралося чимало публики, п. Стефчев (голова), підкресливши велике значіння Т. Шевченка як славянського діяча в перші дні істнування славянської ідеї і подавши до відома, що зараз буде прочитаний реферат на тему „Життя і твори Т. Шевченка", передав слово референтові, українському письменникові Іванові. Орлову (членові Д-ва). Референт, зустрічений оплесками, нарисував образ великого Славянина й Українця, великого поета й мистця, великого чоловіка й мученика, підкреслюючи це біографічними даними з життя поета й уривками його творів. Передмова й закінчення реферату були в болгарській мові, а самий реферат — в українській. Шкода тільки, що реферат був за довгий, бо протягнувся цілих дві години!

По скінченні реферату п. Стефчев подякував референтові й у гарячій промові закликав усіх стати до загального славянського обєднання і, шануючи память Т. Шевченка й ин. великих славянських діячів, іти їхніми слідами до повного осягнення великої славянської ідеї. Професор д-р Іван Шишманов у своєму слові зазначив, що він прочитає окремий реферат про вплив Шевченка на болгарську по

Його полишив нам небіжчик, скарб заслуг вікопомних, що його ніяка тлінь могильна не знищить, ніяка міль заздрости не поточить, ні ржа забуття не зість... І чим дальше від нас момент смерти, тим щораз виразнішою стає перед нами велич полишеного нам небіжчиком скарбу. З перспективи часу ми краще добачуємо всю вартість одержаного спадку. Вартість ця стає для потомства ідеальною. І чим культурніші суспільства, тим більше шанують вони ці ідеальні вартости своїх великих антенатів.

Ця пошана, цей культ предків не є ніяким забобоном, ані ніяким ідолопоклонством. Це вияв культурної зрілости нації, ознака її історичности. Нація живе в своїх великих людях, вона пізнає себе в них і чим більше має їх за собою, тим міцнішим почуває під собою ґрунт. Великі люде і їх діла — це та скала, що на ній спирається народня будівля. Вони світять потомству своїм прикладом, що не допускає відупасти на дусі, охляти, зневіритися „во время люте", додаючи йому віри в себе й свої сили, в живучі сили своєї нації, яка має за собою „славних прадідів". Цей приклад прадідів жене потомків до чину, розбуджує енергію нації. Тому й пізнавати життя й діла своїх заслужених людей є самозрозумілим, животним інтересом кожної нації. Це пізнання становить основу національного виховання у націй державних, а самовиховання у тих, що держави не мають.

Нам, Українцям, що ще не осягли свого всенароднього ідеалу, таке самовиховання надто потрібне, потрібніше тим більше, що завдяки всяким „антрактам" у нашім історичнім життї, — згаданий вище звязок між живим поколінням і поколінням, що давно вже відійшло, часто переривався, традиція національна завмирала й ми звикли починати все від себе з великою шкодою для свого розвитку, сила котрого власне в його неперерваній тяглости, традиційности.

На заході кожний куточок, кожна місцевість памятає про своїх великих земляків, шанує їх память і взорується на їх прикладі. Ми що до цього іно ставляємо перші кроки. Життя й діла великих людей землі української, на жаль, не сталися ще всенароднім добром, не живуть у свідомости нашого загалу.

І це одна з причин нашої народньої хитливости й невитревалости.

Слід отже звернути на цю недостачу бачну увагу й старатися її яко мога швидче усунути. Добру нагоду до цього дає саме недалека десятилітня річниця смерти одного з найбільших синів Галицької України. Франкова річниця повинна найти широкий відгомін по всій українській землі, а передовсім тут, на його тіснішій батьківщині, котрій він „весь вік свій, весь труд дав", котрої був він найбільшим будівничим-камінярем. Адже ж життя Франкове — це можна сказати — сторінка з життя Галичйни останнього півстоліття.

Історія недавнього минулого нашого краю тісно звязана з Франком. Вона, можна сказати, повна Франка, його крівавого поту, його упертої, невсипущої праці й енергії.

Ми тут зросли на ґрунті, що його зорав і засіяв покійний, славної памяти великий син коваля з Нагуєвич. Перед Франковим виступом на публичну арену була Галицька Україна майже диким полем під культурним і політичним оглядом. 40 літ працював і боровся Франко, як Мойсей у пустині, щоб вивести нас у люде, наблизити до обітованої землі нашого ідеалу. Література, наука, публіцистика й політика — все це звязане тут із його імям, все це завдячує в нас саме його починові, його праці. А для розвитку рідного краю, для усвідомлення й піднесення його найширших мас Франко не щадив себе, не вмів і не хотів щадити.

„Я пізнав — казав він у промові підчас свого 25 літнього ювілею, — що нам усім яко нації нішо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбання, і тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От тим-то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки инших народів і знайомити инших з його життям". Франко все був при праці для народнього добра, все стояв на сторожі основ нашої нації і кликав усіх нас памятити про це:

„Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт" — казав він.

І тепер прийшов час, щоб і міліони подумали про Франка, згадали свого будителя і просвітителя. Память цю мусимо увіковічнити двояко: памятником монументальним на могилі Великого Каміняра й памятником нерукотворним у серцях наших. Мусимо в якнайширших верствах пізнати життя й діла Франкові, щоб стати й собі такими, яким був він, — вірними синами своєї землі. Культ Франка у нас — це буде культ людини чину, культ чоловіка, що проводив тут, на цім окрайчику великої української землі, невмирущі ідеали Шевченка і Драгоманова.

Вол. Дорошенко.

Лист з Парижа.

Конкурс на працю про земельні справи на Европейському Сході. Французька повість про Махна. — Український Хор Кошиця.

Париж, 26. квітня 1926.

Академія моральних і політичних наук (секція „Французького Інституту") в Парижі продовжила до кінця 1927 року конкурс на премію Лімантура за працю на ось яку тему:

„Земельні наслідки останної війни в краях Европейського Сходу" („les consequences agraires de la derniére guerre dans les pays de l' Orient de l' Europe).

Офіціяльна програма Інституту (себто т. зв. „Академії Французької") дає таке пояснення конкурсової теми: „Відомо, що в Румунії і в Польщі, з почину урядів знесено великі власности, з відплатою для власників, вивласнених поза означений простір. Земельні закони в тих краях мають за ціль довести до такої рівноваги в земельних відносинах, яку дала Франції революція. В Росії совіти більш або менш безпосередньо управляють був. царськими доменами. Одначе всупереч волі комуністів мужики захопили землі і доконали на них хаотичного розділу. Таким чином комуністична революція приспішила розвиток дрібної приватної власности, яка вже в останніх часах старого режіму розпочала в Росії занімати місце старинної громадівської організації. Виклад цих справ Европейського Сходу не був іще предметом ні одної повної студії і представлятиме великий інтерес".

З формальних постанов конкурсу слід зазначити ось-що:

Праця має бути написана по французьки або по латині. Манускрипт має бути вповні непубликований і має бути означений епіграфом, який буде повторений на запечатаній коперті, що буде долучена до манускрипту і міститиме імя автора.

Висота премії, 2.500 франків, — доволі скромна, особливо, коли взяти під увагу, що французький франк безупинно понижається. Натомісць моральна вартість премії дуже висока. Премійований автор має право титулу „лявреата" Французької Академії, а його книжка має право до відзнаки „Нагороджена Інститутом": одно й друге цінується дуже високо в міжнароднім науковім світі.

Український конкурент до цього конкурсу міг би (і повинен би!) відповідно унагляднити в своїй праці національний момент у польській і румунській земельній реформі, ставлячи його поруч відомого гакатистичного кольонізаційного закону. Була би це прегарна, єдина в своїм роді нагода вивести на світло дня одну частину тих благ, які впали на нас з факту відбудування Польщі і побільшення Румунії.

•

Сумної, хоч гомінкої революційної слави герой революційної доби на Україні, Махно, котрий — як зачуваємо — живе в Парижі, став героєм свіжої, ядерної й драматично написаної повісти Йосифа Кесселя п. з. „Махно і його Жидівка" — (Makhno et sa juive). Та повість появилася тому кілька тижнів у трьох виданнях нараз: в тижневику „Revue Hebdomedaire" і в двох люксусових книжкових виданнях, з них одно навіть з оригінальними рисунками; звичайне, дешеве видання мабуть появиться тільки згодом.

Автор книжки — один з найбільш талановитих французьких письменників повоєнного покоління. Він здобув собі увагу публики, тому яких 3—4 роки, найліпшим романом із життя військових авіяторів, а написана ним минувшого року, на спілку з дочкою був. амбасадора Ізвольського, книжка „Сліпі Царі" („les Rois aveugles) принесла йому один з найбільших того року літературних успіхів. То була на документах писаних і устних основана, у форму роману прибрана історія російської царської родини за останніх кілька місяців перед убивством Распутіна, що — річ відома — наче дало гасло революції. Книжка читається з запертим віддихом, наче страшенне обявлення людського засліплення і нещастя. В передмові автори запевняють читача, що поза повістярськими декораціями, зведеними зрештою до найтісніших розмірів, немає в тій книжці ніякої видумки, ні одного факту, який не мав би за собою писаних документів або устних свідоцтв очевидців.

Таке саме запевнення дає Кессель у переднім слові свойого „Махна".

Це роман моральної потвори, крівавого й жорстокого убийника наших часів. За молоду, в своїм Гуляйполі („Champ-la-Noce", перекладає автор) Махно на чолі ватаги розбишак грабить хуторі багатих селян; 1905 року він уже нападає „казну" в Бердянську. Його ловлять і засуджують на досмертну каторгу. Та 1917 рік дає йому свободу. І ось він, із безміром горечи й ненависти в души, стає на чолі ватаги і заливає Україну огнем і кровю. Одначе не сила коротко переказати це оповідання — горячкове, живе, барвне, і тим більш релєфне, що воно вложене в уста зледащілого монмартського панича й кокаїніста, котрий був раніше прибічником Махна. Таким чином жорстока історія Махна передається нам через призму душі варвара-десперата — ускладнення в творенні повісти, на яке міг собі позволити тільки письменник, наділений психольогією могучою аж до моторошности.

Стріча молодої дівчини серед оргії розгрому Катеринослава махнівською „армією", сила її непорочности й лагідности, її діточий вид, що вражає навіть озвіреного Махна; і ось Махно, заворожений нею, вперве в життї милує вісім полонених українських (петлюрівських) офіцерів; хрестини жидівочки і весілля Махна з нею — треба самому перечитати все те, щоби побачити мистецьку силу Кесселя.

•

„Український Національний Хор" знов приїхав до Парижа. Від часу, коли 1919 року Кошиць одним замахом, з місця, приступом здобув цьому хорові першорядне місце в паризькім музичнім світі, український хор має тут добре приняття запевнене. Можна сказати, що пересічний Француз знає тільки „Choeur ukrainien" — з усього, що є українське, і більш нічого. Небагато цього — як на велику країну, але вина цього не в хорі: він виконав своє завдання як годі краще. Тільки чому управа хору впирається прикрашати свій хор на афішах прикметником „national"? Це чисте непорозуміннє! „National" по французьки не значить „національний" (в нашому значінні), а державний

— Водиці! — правила — водиці!

Сестра озирнулася на гостю, підійшла зараз і затарахкотіла чимось під ліжком, — зволікала дитину з постелі.

— Водиці! — пручалася дитина. У горлі грало дзвінко, очі чинилися склові.

— Das Kind bittet um Wasser — пояснила гостя.

— Ah, so! bring' sofort!

І побігла.

— Милий Лучку, вмираєш?

А він:

Вже...

Чиясь Тетянка біліла йому понад головою, от як свічечка, що ніяк не годна горіти, довіряла будь кому сльозу, що при смерти:

— Нічого мені на світі не жаль, тілько тих жовтих чобіток... На кого я їх лишу?

І знову, оддалеку:

— А — яй... а — яй!

Стогін мовк і з новою міццю перся на смертне узгірря.

Майнула з вітром лікарка, янтарноока, дівоча, сніжний блеск блюзи поміж світла сельскіну, згомоніла любо до сестри, схиленої над книжкою з фривольним рисунком заголовка, а тоді:

— Ein Neuling?

Вказала дитя розтягнене на подушці верх спинкою, навхрест. Над карком хлопчика нібй крило галки причаїлися тверді пера волосся. Один бойкий жмуток звився закруташкою на чубку потилиці і мигтів в осіннім сонці голубими іскрами. З під зісуненого одіяла видно було порепану ніжку з відбитим нігтиком мізинця. Тепер ніжка отся дрогнула ледви помітно раз, другий, чим раз швидше... Переживала може давний досвітний танок по росах дрібно висіченої толоки? Перегортала пальцями нагріту струю сільської млинівки? Спиралася цупко на пірнатій гиляці дерева, де крізь сорочину фуркотів зелений шум, піднебний?

Не в думці, відай, було їй, ніжці отгій, слонятися дні і ночі коротиною зябного ліжка, бо сердилася сама у собі злим рухом стопи, гнучкої гей трепета.

А сестра в жарт, а сестра в сміх.

— Новичок? так... Привели вчера, зодягають на ніч, а воно з рук та попід ліжка, та на втіки... Всі кричали: щур! З годину бігав... Потім змаргався, пурхнув у кут, за голову його витягнули. До рана ані ся кивав. Тілько тепер, бачите? пролуплює одно цікаве око...

Лікарка застукотіла приязно по насторошеній спинці й легенько:

— Ти щур? — А, ти щур?

Він мигом обернувся, сів, як мяч відбився від сінника і гнучко скочив у верх. Лискавкою звився, зачорнів, забілів, згас. Жінку в темнім, що саме виходила, товкнув в отвертих дверях, чисто орел клювом, — свиснув горі вертепами!

— Го, го! — Помагай біг у голий світ! — Го-го! — що сил кричала улиця.

Вартовий розчепірив руки в шурпатих рукавицях і промимрив побожно:

— Невмирака.

„Згідно з нашим устроєм, ми заснували багато національних республик — союзних і автономічних". Вітаю Вас тов. Ларін. Якраз це Ви заснували багато республик. Я пригадую, що СРСР. засновано з нашої ініціятиви, з ініціятиви УСРР. І серед підписів осіб, що внесли цю пропозицію відпису тов. Ларіна не було. Я знаю навіть більше: перед тим, як було поставлено питання про утворення союзу, була инша тенденція, з якою нам Українцям доводилося боротись, — це певна лінія на інкорпорацію тих радянських республик, що утворилися самостійно, до складу РСФСС. І серед представників того погляду я знав тов. Ларіна. Ларін виступав і минулого року з громовою промовою проти українського уряду, що мов не йде шляхом розвитку національних меншостей — Поляків, Жидів і т. д. Він наводив тоді окремі фрази, вирвані з листів, одержаних ним від своїх власних кореспондентів. Звичайно всі ці власні кореспонденти тов. Ларіна брешуть так, як і багато инших кореспондентів...

„Тяжка справа, дуже тяжка справа в тій країні, де до 1905 р. була заборонена всяка культура, всяка література українською мовою, крім віршів і драм — тяжко в такій країні, що не мала перед тим державного істнування, піднести поневолений до цього часу український нарід і разом з тим найти шляхи і засоби до задоволення культурних і національних потреб і вимог...

Ми приймаємо таких урядовців, що нам потрібно, тобто тих, що знають мову селянської більшости України. І коли тов. Ларін говорить, що він не обороняє урядовців, а наводить факти, коли урядовці з окружних відділів скаржаться, що вони мусять подавати заяви та записки українською мовою, то когож тоді обороняє тов. Ларін, лицарем чиїх інтересів він виступає тут. Я заявляю, що він виступає лицарем нашого дрібно-буржуазного, чиновницького оточення, а це оточення ми добре знаємо... Але, коли говорять про роботу українського уряду в національному питанні, коли виступає тов. Ларін з властивим йому жонглєрством та еквілібристикою, вихоплює фрази та факти і потім перекручує їх, то це не є допомога тій роботі в галузі розвязання національного питання, що ми творимо. Я хотівби побачити, з якою енергією виступатиме тов. Ларін, коли робитиметься доклад уряду Російської ФСРР. про його роботу. Чи згадає тоді тов. Ларін про знамениту постанову ВЦВК-ту, що її він по тім самже через тиждень скасував про те, що всі заяви до ВЦВК-ту повинно подаватися тільки руською мовою. Чи буде він говорити про те? Чи скаже тов. Ларін і про ту роботу в галузі обслуговування семи міліонів Українців, що проводилась РСФРР."

Далі промови Скрипника, опертої на фактичному матеріялі, не цитуємо. Натомісць наведемо уривки з промови голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад Петровського. Ті уривки ілюструють те саме, про що говорив Скрипник. Та вони вдаряють силою вискazу і — що найважніше — освітлюють справи, дотепер нам невідомі. Петровський каже, що він не думав забирати слова, але до цього зневолив його несмачний виступ Ларіна. Його виступ увінчався оплесками.

„А це зовсім погане — каже Петровський — бо хоч яка солодка була мова тов. Ларіна, але в національному питанні вона може викликати такий самий біль у голові, який буває після хльороформу. Виступ тов. Ларіна примусив виступити представників Білорусі, Дагестану, Грузії, Азербейджана, що підтримали правильність нашої політики на Україні. Дозвольте перейти до фактів. Насамперед тов. Ларін користувався матеріялами, надрукованими російською мовою, виданими Комісаріятом внутрішних справ на Україні, що в перевазі складається з російських товаришів комуністів. Тільки за останніх чотири до пять місяців туди дано одного Українця. Більше того, всі ті видання, що ними користувався тов. Ларін, написав російський товариш Черлюнчакевич, що вийшов зі школи російського радянського будівництва. — Чи справді український уряд проводить лінію гноблення російського населення на Україні? — Дозвольте признатися вам до дуже великого гріху українського уряду у відношенні до українського населення в тому, що директива в галузі національної політики проводиться в життя не досить рішучої швидко. Я вкажу на те, що зїзд української комуністичної парт.ії відбувався майже виключно російською мовою. Ця вища партійна установа визначає всю культурну і господарську політику країни. Не забувайте, що на девятому році істнування радянської влади, пора вже тій країні, де царське самодержавство все придушило, висунути культурні національні сили, що українською мовою провадилиб боротьбу за комуністичну культуру. Засідання Центр. Комітету Української Компартії большевиків відбуваються російською мовою. — Деж тут утиски над руською мовою? В президії ВУЦК-ту та в Раднаркомі ми ніяк неможемо налагодити справу так, щоб засідання велись українською мовою. Починаємо по українськи, а кінчаємо по російськи (на салі сміх!). У вас викликує це сміх, а для партійної та радянської політики, що мусить викликати поневолену націю до відродження, до активної діяльности в усіх установах, це є велика хиба. Щож до наших наркоматів, то там робота ведеться теж по російськи. Я ставлю перед Вами, руські селяне та робітники, запитання, деж ті утиски, що про них так кричали і що на них скаржився тов. Ларін? Можна сказати, що на ділі все це відбувається навпаки. Візьмім наші міські ради. Засідання їх також ведуться здебільшого по російськи. Нині Виконкоми — я не кажу всі — але переважно говорять російською мовою. Хто стоїть у нас на чолі Радвлади на всій Україні? Здебільшого російський робітник, але коли він поставлений в українські умови, то він мусить знати лінію партії, розуміти український народ, вивчати його і його мовою проводити радянську культуру... Говорити про українізацію на селі нам не приходиться. Там вона розгортається сама собою цілком природно. Ну, а місто — місто ще далеко не пристосоване. Колиб ми були переконані промовою тов. Ларіна, то звичайно, миб мусіли знов відставати і у нас не вистарчилоби волі зробити міста українськими. І коли ми не зробимо міст українськими, то це значить, що міщанське місто ми відірвемо від селянської маси. Ось чому, ми й надалі працюватимемо над тим, щоб українізація проходила по всій лінії від центрального уряду до найменшої установи і разом з тим провадитимемо українізацію міста. Що означає той випадок, що про нього говорив тов. Ларін, випадок з робітником Донбасу, що змушений був відіслати назад в тульську губернію двох своїх дітей, що не знайшли пристановища в школі. Нам потрібно, щоби російський робітник і вся його родина розуміли українську мову і щоби при допомозі тої мови могли впливати на селянство. Тов. Ларін взяв дуже невдалий приклад з Донбасу, де не так давно не було майже ні одної української школи і тільки нині нараховується там біля 18 відс. українських шкіл при міліоні населення. Відрахуйте звідси 500 — 600 тисяч Москалів і переважна більшість зишиться за українським населенням. Погляньте, скільки на Україні припадає грамотних людей на одну тисячу рівнюючи до инших національностей. Українці мають на одну тисячу населення двісті вісімдесять трьох грамотних, Москалі мають 451, Жиди 651. Українська держава — а Українці стоять на найнищому ступені грамотности. Треба відновити історичну справедливість і допомогти нам, щоби ми дійшли до одного рівня з Москалями. Чому у Вас руських 451 грамотних на тисячу, а в нас 283. Давайте порівняємось. Надаремне тут тов. Блінов каже: „Багата країна, а прохає грошей". Так, ми багата країна, але ми все віддаємо до союзної скарбниці, приходимо до Вас по товариському і кажемо: Погляньте яке, в нас становище, допоможіть нам рівнятися з Вами в ділянці освіти, так само, тов. Блінов і в ділянці охорони здоровля".

Думаю, що наведених цитатів у повні вистарчить. В дальших репліках кинув Затонський дуже багато світла на недавну політику російських комуністів у роді померщої Евгенії Бош на Україні, що покривалася вповні з давною царською реакційною політикою. Характеристичним був наведений Затонським факт з комуністом-„малоросом" Баженком, який сам не навчившися до смерти поправної російської мови, заборонював навіть українські театральні вистави „хахлацькою" мовою. Баженко був того погляду, що комуністичною мовою може бути російська, а тому українську треба було нищити і він її нищив.

Усі ці промови і ревеляції тільки те й доказують, що на Україні по нинішний день мають Москалі на кожному полі перевагу. Україну заливає російська книжка, російська агітаційна література і російська преса. Дотеперішня українізація з урядовими паліятивними півзасобами її проводження не дала сподіваних наслідків. На Україні піддержує Москва штучно й на далі русифікацію. В тому находить вона надійну підпору в російській бюрократії, а ця почуваючи за собою сильну опору в Москві українізацію саботує й пише проти неї жалоби до Ларіна і инших комуністичних російських націоналістів. Цей опір російської бюрократії будить зрозуміле й природне невдоволення і недовіря до неї серед українських свідомих мас і вони колись зареагують на те так, як треба. Російської бюрократії не стане на Україні.

в. м

Культ Франка.

Смерть не завсіди рівнозначна з кінцем істнування. Не кожна могила означає загин і забуття. Великі люде не тільки не перестають жити серед своєї суспільности, закінчивши своє тілесне істнування, а навпаки, зі смертю своєю оживають вони нанові у вдячній памяти земляків, воскресають духово, щоб уже ніколи не вмерти. „Не оживеши, аще не умреши".

Поки чоловік живе, то хочби який великий він був, тяжко, як слід, холоднокровно й спокійно оцінити його діяльність, зважити його заслуги, надто бо ще хвилює круг нього живе життя з своїми пристрастями, інтересами і суперечностями; хвилює й хвилями своїми закриває нераз перед сучасниками постать навіть найбільшу, не даючи їм змоги до належної застанови й оцінки. Та й поки чоловік живе, діяльність його ще не скінчена і цілість її вже через те саме скрита перед нами. Аж смерть, поклавши край земним порахункам, приносить заразом і правдиву оцінку. Над берегом розкритої могили відчуваємо ми всю болючість утрати і, наче раптом прозрівши, бачимо у всій величі той скарб неоцінений, що

КАТРЯ ГРИНЕВИЧЕВА.

Над ставом Сільоє.*)

— Панотчику, рідненький...

— Тікайте в той дух, не торочіть пустого! (Священик звирався на боки ніби злодій...).

Шубовснуло їх в десяток у церков, а там на сухі, затишні хори. Радесенько простелювали на долівці нагріті собою кожухи і з міццю кутали дітей, червоних як сукно. Міркували пошепки, задихано:

— У столярні нічого вже не тешуть, — одні трумни.

— Кір бризнув тяжкий.

— Десь там тепер розтікаються по бараках, гонять в окулярах, а ми... слава Богу.

— Добре тотим мудрувати, — дала Палагиючка одиницю, — тілько й виділа.

— Та ви погадайте! Крізь шкалубини вітер голосить, а ті... купати! Діти, що на втікачці, по церквах, по стайнях, от як наші, попищать маленько і здорові, шпиталі-ж хоронять пів сотки на день. За пару неділь сім соток глиною привалили.

— Що докторам? Сущий рай, люди! А діти у тім раю плачуть, аж серце уривається слухати.

— Хочби капелька молока! — Хочби однісько! — жибоніла упротиж якась маленька мама, босоніжка. Із шматка паперу вона добула мокре, біле клоче і обтирала ним спечні губи дитини.

— Бо то корови, що ми привезли, пани профітують, знатнійшому сметанка, вутлішому спідне. А нам від кислого хабазу ноги пухнуть, озутися не годен.

— Ідіть-ко, гляньте на тоті велебні корови, пізнавайте! До німецьких можна зачесатися, такі гладкі, наші-ж, вкраїнцкі.. Стегна видко, скіра пооблізала!

— За те щурі як зайці шугають по дорогах.

— Цить-те! — згомоніло й ущухло. — Та цитьже-ж бо!

Поприлипали до себе цупко, каменіють. Якісь кроки поскрипують мов на морозі. Зі сходів виринає жінка в темному.

Облетіла зором сутінь, поніяковіла та ймилася тихенько сходити вниз. А щоби тамтим не було лячно, клала палець на устах, ще й моргнула весело до жінок, наїжених як звірки...

— Панна Мери пробувала перед зеркалом поранну сукню з crepe de chine, краски блідого золота з заморськими квітками, витріщатими от як павлині пера у сонці. Від коли приїхала до Гмінду, підлітала ніби на крилах від почуття такої пристрасної радости, як коли-би постійно їхала на вакації.

Так — так, так — так... потакував годинник у магоневій шафці. Бренів срібно, як флєт.

Пряла мрію про вечірну зустріч з медиком, і залюбки мірила зпід сонних вій кімнату, де мов верх розхрістаної насолоди мимо білого дня горіло світло.

А справді, гніздочко манило чаром вигоди, всіми принадами дармощини: стіни кутала аж до стелі як карабушку, голуба флянеля, знову-ж груба вощанка вкривала всю долівку. Воно було далеке від проклонів і сліз, як очі від брів. Пахло крилатим щастям. Здавалося, у нім розцвила і жила ним смішна квітка, обвішана ніби ялинка десятком білих черевичків, з росою в глибині. А, ще низький столик з Мопасаном і неграмотною перепискою обіч, на тлі чудової, огненної хусти, военного трофея з пліч виселеної красуні...

— Прошу!

Увійшла жінка в темнім, зацікавилася віденським моделем сукні, а тоді:

— Введіть мене на туберкулічний діточий поза часом відвідин.

— Якраз у мене служба, ходім.

Через хвилю явилася біла від голови до пят, закрила русими кучерами зрум'янені уха, йшла.

— Здається, ніби сей вітер жене заразу! Мабуть випрятують канали.

В омерзінню зупинилася хвилю без віддиху під брамою шпиталю і тілько тоді догадалася:

— Селедці везуть для людей.

Тілько що вони на поріг, повз стіни шугнула баба чорна як струк, простоволоса. Торчала вже хвилю проти якоїсь шиби і тепер опередніх вчинилася біля дверий, скочила в нутро...

— Прошу!

Щось злопотіло у боротьбі над першим з берега ліжком, замигтіло блідим сяйвом, жалібним коса, як воля у леті опинилася між сухими бабиними пальцями, а там, з тріскотом червоних іскор пропала у печі отвертій настяж.

— Так? Коси в світ, а дитину в гріб? — Так?

— Weg, матка, weg! — харчала з ножицями у руках посатаніла сестра.

Якийсь тонкий голосок заплакав навзрид, високо, хтось пошпотнувся на зеленім склі вощаної доріжки, вдарив собою у двері, щез.

Аж тепер з порога салі, ген, до других, безконечно далеких дверей постелився лан дітей, з краю в край розгойданий терпінням.

— А — яй! Стогін мовк і знову двигався мов на стромину. — А — яй!

— Дайте мені плати-нку, головку завязати... кричало під вікном, де кусав вітер.

— Що тебе болить, Парасочко?

— Капку голова і капку груди.

— А що ти їла сьогодня?

— От...

— Бери рушничок, грійся.

А там, у куті з біждеревцем на підвіконнику чиїсь вилиці у ярім вогню, очі злипли від горячки, губа упала, а се губа чорна, гей-би хто крови наліпив.

— Бабо... бабо... згоріла наша хата...

Он ще одно розправило банні руки, готове миттю у вирій. Сорочину відай мама краями наддерла, щоби лекше душі полетіти.

— Олексуню, дам тобі яблочко?

Шепіт з тої бережини:

— Дайте...

Дівчинка, трохліток, у короні пужкого волосся, совалася по ліжкові, як зиблик по клітці:

*) Це оповідання є вийнятком з більшої збірки оповідань сеїж авторки п. з. „Невбобоє", яке появиться на Воскресенця.

Чим далі від моменту побіди — єдність переможців слабла під впливом потреб дійсного життя. Злучені Держави Північної Америки не ратифікували Версайського договору власне тому, бо не хотіли піддатися зобовязанням, які на них вкладала би приналежність до Союзу Націй. Японія, зрозуміло, звернула свою увагу на укріплення свого великодержавного становища в Азії, зберігаючи невтральність в европейських спорах. Італія в фашистськім періоді щораз менше числиться з Союзом Націй, побачивши, що не може там грати першої ролі.

Так з пяти великих держав переможців формально остали в Союзі Націй тільки чотири, але фактично тільки дві: Англія і Франція — то сварячися, то миричися; вони старяються спільно вдержати керму Союзу Націй, спираючися на Бельгію, Польщу і держави малої антанти.

При цьому політичне значіння Союзу Націй обмежується щораз більше на европейські справи. Не тільки Злучені Держави Північної Америки усунулися, а й Японія зберігає невтральність, — як це зазначено вгорі. Таксамо британські домінії, які є самостійними членами Союзу Націй, — не хотять брати на себе обовязків, які випливали би для них з огляду на европейські справи, — що зазначили вони своєю відсутністю в льокарнських договорах.

Слабне також сила переможців, які в момент перемоги повірили, що вони все зможуть правити цілим світом. Хоч досі офіціяльно панує догма про незайманість Версайського й инших договорів, а скільки вже тут проломано! Так нпр. головні союзні держави мали означити східні границі Польщі і — як свідчить лінія Кервона — хотіли первісно означити їх зовсім инакше, ніж означила їх сама Польща. Або призначення Мемеля до Литви.

Або такий яркий приклад, як рапальський договір між Німеччиною й Радянським Союзом, чи договір між Радянським Союзом і Австрією. На основі Версайського й Сен-Жерменського договорів Німеччина й Австрія були примушені уневажнити Берестейські договори і не творити на їх місці нічого иншого, тільки ждати на рішення головних союзних держав про долю території бувшої передвоєнної Росії, а тоді признати ті рішення. Творці Версайського договору уявляли собі, що це в о н и будуть рішати про долю всіх територій, які не належали до їх союзників. Та досі вони не мали на це змоги, — хіба тільки приймають до відомости стан, який творять инші сили. Можна уявити собі, доки Німеччина й Австрія могли би ждати, колиб були державися згаданих постанов Версайського і Сен-Жерменського договорів. З цього погляду рапальський договір між Німеччиною й Радянським Союзом і так само договір між Радянським Союзом і Австрією були просто перекресленням відповідних постанов Версайського і Сен-Жерменського договорів.

* * *

Переможені держави — крім Німеччини — вже давно стали членами Союзу Націй. За те з Німеччиною инша справа. Недопущення її до Союзу Націй — було подумане як виключення її з „сімї наці". Одначе показалося, що вдержати її в тім положенні, на яке засудили її в Версаю, не можна. Політика Поанкаре пошкодила може не стільки Німеччині, скільки самій Франції. З другого боку перед керманичами Союзу Націй стала можливість, що Німеччина з другим, не тільки виключеним, але і непризнаним, з Радянським Союзом, може утворити союз, який стане небезпечний для цілої міжнародньої системи, утвореної на Мировій Конференції.

Цьому мала запобігти політика, яка одержала марку „Льокарно".

Я в н а тенденція цеї політики була перевести дефінітивне примирення між колишніми неприятелями, приняти Німеччину до „сімї націй", себ-то до Союзу Націй і поставити її на почеснім місці великої держави, признаючи їй постійне місце в Раді Союзу Націй. Та показалося, що примирення з боку колишніх неприятелів Німеччини не було вповсім щире, бо для противаги Німеччині рішено поставити так само на почеснім місці великої держави Польщу. Становище Франції і з окрема кампанія французької преси за признання Польщі постійного місця в Раді Союзу Націй не оставляють сумніву, що це місце мала Польща обіцяне вже в Льокарні.

Не маючи вгляду за куліси, годі означити ролі окремих держав на останньому Зібранні Союзу Націй. Але треба ствердити одно: що справа вступлення Німеччини до Союзу Націй захитала дотеперішню рівновагу і поставила Союз Націй перед проблєму перебудови Ради, — перед проблєму, для вирішення якої керманичі Союзу Націй ще не знайшли рецепти.

Що політика Льокарна мала також т а й н у тенденцію, відвернути Німеччину від Радянського Союзу і поставити його в ізоляцію, — це творці цеї політики, відповідаючи на виводи Чічеріна — енергійно заперечували. Одначе тепер, з приводу переговорів між Німеччиною й Радянським Союзом про реформу рапальського договору, це вийшло на верх з особливою яркістю.

Показалося при цьому також, що — не вважаючи на „дух Льокарна" — і велика і навіть мала антанта поводяться з Німеччиною більше „по Версайському".

Бо Англія або Франція, чи визнаючи Радянський Союз, чи взагалі заключаючи які-небудь договори, питається дозволу Німеччини?! А тут навіть мала антанта й Польща виступають супроти Німеччини з своєю контролею і кличуть на поміч своїх великих опікунів.

Після вступлення Німеччини до Союзу Націй черговою проблємою буде відношення Союзу Націй до Радянського Союза. Чи ізоляція Радянського Союза, — чи наближення між ним і Союзом Націй?

Поки-що ця проблєма вже й тепер насувається при кождім важнішім міжнароднім питанні. Факт, що Союз Націй скликає підготовну конференцію про зменшення зоружень без участи Радянського Союзу, свідчить, що в цей момент переважає тенденція ізоляції. Як відомо, Радянський Союз готов був узяти участь в згаданій конференції, коли-б вона була не на швайцарській території. Не входячи в суть спору між Швайцарією й Радянським Союзом, Союз Націй — навіть на думку деяких французьких кругів (нпр. радикальної „La Volonté") — міг перенести конференцію нпр. на французький беріг Женевського озера, щоб уможливити участь Радянського Союзу. А справа розоруження без участи Радянського Союзу безвиглядна. Коли — як проголосив у Варшаві Поль-Бонкур — „польський жовнір на польсько-російській границі (як важко навчити навіть провідних европейських політиків, що вже нема передвоєнної Росії! — М. Л.) персоніфікує оборонця цілої европейської цивілізації", — то чи може „Европа" Поль-Бонкура думати поважно про розоруження?

Щоби прикрити домагання розоруження Німеччини і д е є ю, сказано у вступі до V. части Версайського договору (постанови військові, мореплавні і повітроплавні), що це робиться „з метою уможливити загальне обмеження зоружень усіх націй". Гарні слова. Але на дійсність ждемо вже семий рік і ще будемо ждати.

* * *

Союз Націй був подуманий універсально, як міжна одия організація цілого світа. Одначе міжнароднє життя що-раз ясніше виявляє тенденцію організації світа перше всього по континентам. Инші континенти не хотять брати на себе европейських клопотів, хіба тягнути з них користи.

В таких відносинах проблєма Союзу Націй являється перше всього проблємою організації Европи. Тільки зорганізована Европа може впорядкувати свої відносини до инших континентів. Те, що деякі европейські держави сягають чи територією, чи організацією, чи інтересами (Радянський Союз, британські домінії, кольонії европейських держав) поза межі Европи, може статй так само добре мостом між Европою й иншими континентами, як джерелом ворожнечі між континентами.

Організація Европи — справа незвичайно трудна. Ріжниці національних культур, з яких кожна має за собою тисячліття й більше історії, приязни і ворожнечі, які виповняють ту історію, — все те спричиняє, що „Злучені Держави Европи" — в якій-не-будь формі — це покищо навіть не програма, а тільки бажання, в яке одні вкладають свої імперіялістичні мрії, а другі зустрічають його з недовірям, коли не з ворожнечею.

Трудність проблєм, перед якими стоїть Союз Націй і міжнародня політика взагалі, не залежить від дипльоматичної здібности чи бездарности, від доброї чи злої волі держав і осіб, які знаходяться в данйй момент при владі, та груп, від яких вони виступають.

Учасниками політичного життя стали широкі маси, яких ділить і обєктивна розбіжність інтересів і субєктивна розбіжність політичної думки.

З окрема на міжнародній пол виступають справді народи. Їх інтереси і їх почування є причиною міжнародніх конфліктів. Те саме ще яркіше ілюструється у відносинах народів одної держави. Не урядчи якась одна кляса пануючої нації панує над нацією поневоленою, тільки тут іде боротьба народу з народом.

Як внутрішнє життя окремих націй так і міжнароднє життя терпить на недостачу обєднуючої ідеї.

Який вихід? — запитає читач. Та — як би я навіть подавав вихід — чи хто послухає? Не такі голоси як мій — являються безсильні.

Одна тільки для нас рада: дбати про те, щоби в цілому міжнародньому вирі український нарід ставав щораз більше н а ц і є ю, щоб, не вважаючи на теперішній поділ, почував себе єдиним цілим і як єдине ціле виступив у свій час, здобуваючи собі рівне з иншими місце в „сімї націй".

Прага, 26. IV. 1926.

Проф. д-р М. Лозинський.

Напад і оборона.

З приводу нападів на харківський уряд в часі II. сесії ЦВК. СРСР. за його національну політику.

Перед кількома днями закінчилася в Москві II. сесія Центрального Виконавчого Комітету СРСР. На ній складав голова харківського уряду Чубар подрібний звіт з діяльности свого уряду. Чубар складав свій звіт у мінорному тоні. Перш за все старався він розбити пануючий в инших республиках, а передовсім у Російській Федеративній Республиці, оснований на байці погляд про те, що на Україні „всі ходять по салу, їдять сало і вкриваються салом". Чубар ствердив на основі аналізи господарських відносин ні більше ні менше а „провал теперішнього культурно - господарського розвитку України", не зважаючи на те, що в деяких ділянках промислу Україна продукує навіть тепер найбільше в цілому Союзі.

Торкаючися національної політики свого уряду, Чубар висказав таку фразу:

„Я заявляю з усією відповідальністю, що в нас російська мова также загально поширена як українська, але треба добитися того, що коли до установи заходить селянин, що знає тільки рідну мову, щоб йому відповідали тією мовою, яку він розуміє. Я повинен категорично спростувати наклепи про примусову українізацію населення... А в галузі українізації взагалі зроблено дуже мало; школи не українізовано, ми ще не готовимо таких лікарів і агрономів, що знають українську мову. Для проведення українізації в ВУЗ-ах розроблено 5-тирічний плян, що повільно буде проводитися в життя".

Це сказав Чубар на ранішньому засіданні 16. IV., а вже на вечірному засіданні тогож дня виступив Ларін з величезною промовою, в якій обвинувачував харківський уряд в політиці національного гнету у відношенні до Москалів на Україні.

Ларін виступив підготований, з цілою низкою „документів", хронікарських виріжків з газет (зов. російських), цитатів з декретів харківського уряду та з урядових публікацій Народнього Комісаріяту Внутрішніх справ України. Зіставивши майстерно весь цей матеріял, Ларін викликав на сесії у всіх Москалів ілюзію, що на Україні панує направду нечуваний національний гнет у відношенні до російського населення.

Та його виступ був спочатку солодкий, підхлібний і хитрий. Він на вступі хвалив Україну за її велику ініціятиву в загально-союзному будівництві, за її незвичайно толерантну політику у відношенні до Поляків, Жидів, Німців і инших національних меншостей на Україні крім Москалів. Все те було продумане та майстерно зложене, щоби тим яскравіше і в цілій повноті показати нетерпимість у відношенні до всього російського.

„Я виступаю нині — казав він патетично — не в обороні російської культури, бо вона занадто могутня і міцна і вона не загине від того, що в Житомирі заборонять писати вивіски російською мовою. Я виступаю нині в обороні української культури, здорової українізації, як оборонець нормальних відносин у нашій країні, бо вони будуть неможливі, як що ви будете терпіти шовіністичні вибрики і не заявите охоти рішучого їх викорінення".

Найбільше боліло Ларіна те, що при означуванні національного складу Донеччини харківський уряд викинув поза скобки тамошнього населення пів міліона російських робітників, вважаючи їх напливовим елементом, що не може рішати про національний склад тієї території. Тут цитував він видану Народнім Комісаріятом Внутрішніх Справ України і написану Москалем Черлюнчакевичем брошуру „Национальный состав советской Украины" (Харків, 1925), про яку ми писали і на сторінках „Діла".

Такий наступ Ларіна, до речі кажучи, не перший, але зате тим разом незвичайно ефектовний мусів зробити враження на переважаючу російську авдиторію. Делєгати України не могли не дати відповіди на цей напад. Відповідали на нього Гринько, Петровський, Скрипник, Затонський і Чубар. Треба підкреслити, що всі вони відповідали дружно. Всі ті відповіди промови вартаб зацитувати в цілости, та це неможливо. Всеж таки постараємося подати бодай есенціональніші місця з них, бо вони високо характеристичні та бататі фактами, а навіть прецікавими ревеляціями про теперішнє і недавно минуле.

Скрипник почав свою відповідь з характеристики самого Ларіна. „Специфічні властивости тов. Ларіна — казав Скрипник — є ті, що він завжди любить виступати до певної міри скандально і сенсаційно, а тим він безперечно притягає до себе увагу читачів... Перше, з чого він почав, це були слова:

Проблеми Союзу Націй.

Від „сімі націй" до „Союзу Націй". — З вершин слів на низини діл. — Союз Націй союзом переможців. — Держави і народи. — Склад Союзу Націй. — Звуження і обмеження компетенцій Союзу Націй. — „Дух Льокарна". — „Версайська" поведінка двох антант у відношенні до Німеччини. — Світова універсальність і європейська льокальність Союзу Націй. — Народи учасниками і творцями дій. — Єдність українського народу запорукою його емансипації.

Початиб від назви, яка в обох автентичних текстах Версайського договору, французькім і англійськім звучить: „La Société des Nations" — „The League of Nations". „Нація" в західно-европейськім і американськім розумінні є поняття ідентичне з „державою". „Держава" є поняття точно юридичне, „нація" — політичне й означає нарід, зорганізований в державу. В дійсности „Союз Націй" є **союзом держав**. Коли його творці назвали його „Союзом Націй", то це тому, що „нація" є ширше і глибше поняття, ніж „держава", і вживається в західно-европейських мовах на означення поняття „держави" скрізь, де йде про більше, ніж про формально-юридичне означення. І звучить воно в тих мовах гарніше, повніше. Пригадатиб, що спільність держав, витворену тим, що вони творять і признають норми міжнародного права, Французи назвали: „la famille des nations" — „сімя націй" (на означення цеї спільности я вживаю терміну: „міжнародня громада держав"). В українській мові слово „нація" вкорінюється щораз більше на означення народу, який живе своїм питомим життям і знаходиться на новочаснім ступні розвитку, себ-то народу, який, коли не є зорганізований в державу, то свідомо змагає до цього. Тому „La Société des Nations" я перекладаю: „Союз Націй".

Переходячи до організації і цілей Союза Націй, треба сказати, що на тлі тих обставин, серед яких його заложено, сама назва „La Société des Nations" звучала гордо, як ціла програма міжнародного життя. „Союз Націй" мав заступити передвоєнну „сімю націй". Тільки ті нації (держави) є справжні нації, учасники міжнародного життя та міжнародного права, які належать до Союза Націй. Закладали Союз Націй переможці в світовій війні та запрошували до свого товариства ті держави, які в світовій війні остали невтральні. Переможені були виключені від участи і могли собі тільки заслужити на допущення. Словом тільки ті гідні зватися „націями", які творять Союз Націй. Инші — це парії в міжнародньому житті.

Так подуманий і заложений Союз Націй мав стати інструментом міжнародньої політики переможців після світової війни — під проводом пяти великих держав: Злучених Держав Північної Америки, Бразилії, Франції, Італії й Японії, які й назвали себе „les principales puissances alliées et associées", щоб уже самою назвою зазначити свою провідну ролю серед держав переможців. Під цей провід запрошувано невтральні держави, — коли вони хотіли бути „націями" на рівні з переможцями.

Очевидно, ця міжнародня політика проголошувала за свої основи право і **справедливість** і за свою ціль **мир**, збудований на тих основах. Переможець не тільки голосить, але в почутті роскоші перемоги й вірить, що він творить право і справедливість.

Правда, чим далі, тим менше говориться про право і справедливість, а більше про незайманість обовязуючих договорів. Що більше, навіть чути нарікання, що переможці не мають тих користей, які їм належаться на основі перемоги, — що пригадує давній воєнний принцип: „переможцеві — добича". Зтак, що святочні декорації — і може святочне почуття роскоші — перемоги уступають дійсности будня.

* * *

В критиці Союза Націй часто зустрічається закид, що він є союзом держав, а не союзом народів. Під цим закидом розуміється дві ріжні думки: **одна** — що Союз Націй складається з представників **народів**; **друга** — що він **обнимає** тільки народи, які мають держави.

Перша думка торкається внутрішньої організації Союза Націй. Тут можливі ріжні концепції, які зводяться до того, що органи, через які Союз Націй сповняє свої функції, повинні складатися не тільки з **делєгатів урядів**, але також з представників населення, нпр. з делєгатів парляментів. На це завважу, що з одного боку вже уряд складається з делєгатів парляменту, який знов виходить з загального голосування населення; з другогож при теперішній кризі парляментаризму згадана реформа органів Союза Націй тільки збільшила би ті трудноші, які вже тепер паралізують Союз Націй. Коли тепер важко осягнути згоду між делєгатами окремих держав, то тоді все розбивалося би далеко швидше, бо об недостачу згоди між делєгатами кождої держави.

Щодо **другої** думки, — очевидно, що доти не може бути дійсного Союза Націй, доки народи будуть поділені на пануючі і поневолені. Одначе на це нема иншого способу, — тільки кождий нарід мусить осягнути власну державу.

В науці про національні меншости я заступаю думку, що міжнародня охорона національних меншостей є ілюзорична, доки їм не буде признана **підметовість** міжнароднього права — в тих розмірах, які потрібні, щоб вони самі могли обороняти своє право в міжнародніх правних установах. Але щоб національні меншости (уживаю цього терміну в розумінні обовязуючих міжнародніх договорів) стали членами Союза Націй, для цього в теперішньому стані я не бачу ніякої правної можливости, — не говорячи вже про дійсність. Очевидно, теоретично можна подумати стан, де національні меншости творили би публично-правні одиниці, яких управлення сягали би й на міжнародне поле, але це означало би такий ступінь їх незалежности, що вже простіше перевести ревізію теперішніх державних границь.

Зрештою охорона національних меншостей не є для Союза Націй актуальною проблємою. Зроджена в святочнім почутті роскоші перемоги — на половину яко вимога права і справедливости, на половину яко святочна декорація — вона в будні міжнародного життя стає щораз більше невигідна її творцям, які її все більше й більше відсувають у тінь.

* * *

Висловом вище зазначених тенденцій пяти великих держав-переможців при заснуванні Союзу Націй була між ин. постанова про склад Ради Союза Націй. На основі арт. 4 пакту Союзу Націй в Раді мали засідати постійно представники пяти великих держав, вибрані Зібранням Союза Націй.

Отже 5 представників пятьох великих держав і 4 представники всіх инших. Через відсутність Злучених Держав Північної Америки остало тільки 4 представників великих держав, а число виборних членів Ради Союза Націй підвищено на 6. Такий стан панує далі.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

ВЕЛИКДЕНЬ.

(Зі споминів про хлопячі літа.)

В нашім „сальоні" стоїть великий, білим обрусом накритий стіл. Чого там нема! І пісне і прісне і солодке і мясне, одно від другого краще, одно від другого смачніше, особливо після сорокдневного посту.

Не їв я страв за цісарськими столами, та гадаю, що й там вони не смачніші, — куди! Діточа віра і любов усього, що своє, найцінніші приправи. Не марнуймо їх, бо того добра за жадні скарби в світі не купити!

Батько посвятив стіл, поділилися ми свяченим яйцем, снідаємо. Вчора аж млоїло тебе на вид тих тортів і пляцків, а нині „їли би очи, та губа не хоче", — за богато доброго нараз. Поміркованим будь!

Весняне сонце сміється, перша зелень заглядає у вікна, з дзвінниці гомонять великодні дзвони.

Ніколи вони не дзвонять так гарно, і так радісно, як нині, ніколи звуки їх не пливуть так свобідно, не розливаються так широко, не проймають тебе так всеціло. Деж ти, ах деж ти, наш воскресний дзвоне?

* * *

Біжимо на гагілки.

Напихають нам кишені свяченим, щоби ми не зголодніли, бо нині обіду нема. А ми те свячене роздамо товаришам наших забав, котрі зроду таких ласощів не видали. На стежках ще болото лежить, але ми нові черевики повбирали і капелюхи нові, бо Великдень це свято обнови.

Чимже ти обновишся нині, моя рідна країно?

* * *

Перед церковним парканом на толоці муштра.

Вояки, що на свята „урльоп" дістали, зібрали хлопців, дали їм ломаки до рук і вчать „еквецирки". Довели до того, що чета стоїть, як мур, — ломаки при ногах, очи вперед, — пан капраль промову говорить: „Субординація, то є така субординація. Хочби тобі тут рідна мамуня прийшла, хочби тебе рідний тато кликав, ти стій і не ворухнись!"

Жінки дивляться, слухають і плачуть...

Хлопці, для кого ви вчилися того? І пощо?

* * *

По другім боці паркану моздірі, як канони стоять: дулами звернені на поле.

Набивають їх порохом, вбивають ясеневі кілки.

„Розступись!"

Коваль Микола від ватри з „льонтом" біжить. Довгий дручок, на кінці шпиль, — сам викував учора. Цей шпиль розпалений до грани, червоний.

Прискочив, приложив, — бе-бех, бе-бех, бе-бех!

Заглушило на хвилину дзвони, дівчата гагілки співати перестали, потрійний гомін відбивається від дубових, графських лісів.

„В жаднім селі так голосно не стріляють, як у нас", — хвалиться хтось...

Ой будуть вам тут стріляти колись, ой будуть!

* * *

На цвинтарі, як на відпусті

Парубки дзвінницю зробили: на долині трьох, двох їм на раменах стоять, а на верху один, як шпиль. Тому найгірше; хоч його за ноги тримають, хитається. „Тримайся вітру!" — радить котрась із дівчат. Та ще вона не вимовила того, як дзвінниця рушилася з місця, захиталася і бе-бех поміж дівчат. Крик, вереск, писк... Гагілку перервали.

Але гагілка нині найважніша забава. Дівчата знов беруться за руки і хоровід снується кругом церкви.

Через попові лози
Скакали бігцьом кози,
То в гору, то в долину,
То в рожу, то в калину.

„Ой віл, Бігме — віл!"

Хлопці зпоза дзвінниці вискочили волом. Найсильніший тримає, його руки вчіпився менший, того ще менший, цілий шнурок; завернув, хлопці розбіглися і просто на дівчат. Знов крик і вереск і писк. Знову гагілку перервали. „Ми вашої забави не мішаємо, не мішайте ви й нам!" — каже старша дівчина і кличе товаришок до нової гагілки.

Пішли тії пани з кути,
Що носили на нас пути,
Пішли тії пани спати,
Що казали нас кувати, —

нараз пісня мовкне і хоровід стає. Чи забули слова чи не хочуть неправди співати?

* * *

„Єгомость з імостею ідуть!" — Хлопці розступаються і батько й мати сідають між господарями й господинями під липами на лавці.

Зайчику, зайчику,
Ти сивенький соколе,
Ти милесенький голубе,
Ані куди зайчику, перескочити,
Ані куди зайчику, перейти.

Обступили дівчата мою сестру і не пускають зі свого кружка. Пробує то в один бік, то в другий — годі. Аж попід боки взялася і відповідає:

Скоком боком перевернуся,
Гребінчиком розчешуся,
Та возьмуся за пілядоньки,
Пошукаю си челядоньки. —

„Ти!" і зловила котрусь із дівчат.

„Зайчик" скінчений, приходить „Воротар" і „Зельман".

Спомини про ясні й темні хвилини з минувшини народу переміняються у хоровід і в пісню. Хоробре змагання і кволе безсилля, рух і безлада, честь і її затрата гомонять із пісні.

Ввижаються давні, поганські часи, веснянки в святому гаю, радісна зустріч хороброго князя і — радість, що Зельман приїхав, церкву на свята відчинить...

Ніби образ колишнього, завішений вище хмар, спускається нараз перед твої очі.

Вдивляєшся у нього і розумієш, що всьо йде, та ніщо не минає, бо що минуло в життю, те воскресає у пісні, перетоплюється в народній душі на мрію і тугу, переміняється з цвіту в зерно, в котрім заворожене життя...

* * *

З книги нашого життя хочуть вирвати тую сторінку, на котрій намальоване колишнє село, старенька церква, соломою крите попівство з його радощами і смутком з долею і недолею.

Переписую собі тую сторінку на спомин.

Найближчі завдання на просвітньому полі.

Ціла велика будова освітньо-виховного діла вимагає людей і засобів. Людей, котрі розумілиби справу і взяли провід у свої досвідні руки; засобів, щоб можна в час покривати всі потреби, не спинюватися на півдорозі й не розкладати необхідної праці на довгі речинці.

В нашому освітньо-виховному житті зазначується сильніще декілька напрямів. Найбільше зрозуміння находить мистецьке виховання. А головні його роди є: аматорський театр, спів і музика. В аматорському театрі бачимо зворот до кращого. У провідників і режисерів бачимо, що вони підходять поважно до своєї праці. Балаган і лубок поволі зникають. Добрі сторони цеї ділянки такі: гуртування молоді біля поважної праці, добрий і благородний вплив на самих виконавців і на видців, добування фондів на будову домівок і на купно книжок до бібліотек. Спів і музика ще не заняли такого поважного місця, як аматорська сцена. Одначе де вдалося зорганізувати хор, там він не легковажить собі праці. Дуже додатно вплинув на наші читальняні хори хор Котка. Живий приклад зробив більше, ніж найкращі змагання дірігента. Читальняні орхестри слабо розвиваються. Недостача грошей не позвалює на закупно інструментів, немає також учителів музики.

Другий напрям слідний в бібліотечному ділі. Нашим сільським бібліотекам по читальнях ще дуже а дуже далеко до того, щоб вони стояли на висоті свойого завдання. Та не можна сказати, щоб читальні цього не відчували. Головними перешкодами є: критичне господарське положення нашого селянства і взагалі всіх нас; а далі те, що поодинокі части нашого освітнього організму дуже слабо виконують свою роботу. Недостає нам у поодиноких більших осередках людей, котрі всеціло й зі зрозумінням віддалиб себе освітньо-виховній праці. Головне Т-во „Просвіта", не зважаючи на ніякі кошти, спішить всюди і завжди з найвидатнішою допомогою читальням у бібліотечній справі.

Найслабше представляється третій напрям, яким буде організація самоосвітніх змагань наших членів по читальнях. Та як воно не дивно, а ми вже бачимо гурти поважної праці, котру ведуть самоуки, або над якими розвивають свою опіку інструктори зпоміж інтелігенції. Хто діло розуміє, мусить відчути, яку велику ролю відіграє в нашому загальному житті і в нашому розвитку самоосвіта й самовиховання у збірних установах.

Усі три напрями можуть і мусять розвиватися тільки силами, засобами і працею самих членів освітніх установ. Важно подумати тепер, до чого має зводитися праця освітньої централі.

Усі три названі напрями потребують опіки і систематичних та дошільних вказівок, опертих на вислідах педагогіки й методики для позашкільної освіти.

Цього великого морально-духового завдання централі не можна буде виконати, коли загал свідомого громадянства своїми вкладками і щорічним даром „Просвіти" не доставить до каси нашої просвітньої централі стільки грошей, скільки така робота вимагає.

Грошей потрібно також і на хвилеві зворотні грошеві допомоги сильніщим установам, а безворотні слабшим і загроженим. При „Просвіті" повинен находитися фонд будови читальняних домівок по селах і Народніх Домів по містах. Централя повинна розпоряджати грошем, щоб за відповідною порукою і запевненим зворотом могла впр. допомогти докінчити розпочату будову Народнього Дому на Богданівці, і в Бірчі і в инших місцевостях, а такому городецькому передмістю уможливити вже зараз приступити до будови власного Народнього Дому. І так у безконечність...

Домівки, Народні Доми, вишколені освітники з Освітнього Інституту „Просвіти" стануть головною основою того, що вже раз справа людових сільських університетів перестане бути тільки словом, а стане живим ділом. Відповідно освічених опікунів-провідників уже нам сьогодня не бракує. Та вони сидять без праці, незорганізовані, а справа розбивається ізза дуже невеликих сум, як узяти під увагу сім міліонів українського населення в Польщі.

Така розбудова освітньо-виховної справи мусить двигнути нашу сільсько-господарську освіту, а через неї й саме сільське господарство, а також і кооперативну організацію поведе на щораз висший ступінь. Ця остання не сміє задовольнятися тільки успіхами в області споживчої кооперації.

Та хочби ми писали найкращі й найрозумніщі статті, а проте з ними не дійдемо до загалу. Як сказано, намічену працю, щоби придбати людей на освітній фонд при централі, мусять перебрати на себе свідомі одиниці народу. І то тільки під цю хвилю. Бо коли створимо кадри освітніх працьовників, вони своєю працею доведуть рішучо до того, що щораз ширші круги будуть перебирати на себе обовязок доставляти фонди на дальшу роботу. З тою хвилею дотеперішні тягарі перестануть бути тягарами, бо найбільший буджет усіх наших товариств та установ не буде ніколи тягарем, якщо до його покриття буде причинятися увесь наш загал.

І це буде найбільший успіх нашої освітньо виховної праці. Щойно тоді покажеться, що наш нарід зрозумів слова Франка, який лишив нам у заповіті: „Кождий думай, що на тобі міліонів стан стоїть, що за долю міліонів мусиш дати ти одвіт!"

М. Галущинський.

Фінляндія повідомила СРСР, що не хоче тепер вести переговорів щодо підписання гарантійного пакту, який відкладає на пізніше, коли теперішній стан балтійських держав дещо зміниться.

На 1-го травня заборонив французький уряд усякі демонстрації в Парижі.

У Пекіні союзні війська засудили на смерть чимало провідників націоналістів, між иншими ген. Ванга, який був губернатором міста після відступу Лю-Чунг-Ліна.

Безробіття в Англії зменшилось до найменшої цифри від 1920 року.

Косцюшко в новому освітленні

В культурному світі привикли здавна оцінювати всі події суспільно-політичного й культурного життя та їх героїв просто, ясно й відкрито, а передовсім вірно і правдиво, хочби справа торкалася найважніших справ, найбільших світочів народу. Чи це буде політик, письменник, учений чи військовий — кожного там мірять одною міркою й оцінюють по справжнім заслугам, на основі певних, безсумнівних, документальних даних, а не всяких легенд і фантазій. Ця метода критичного, здорового підходу до кожної справи, до кожного діяча принялася доволі сильно й у нас, головно за прикладом і впливом таких двох критичних умів, як Драгоманов і Франко. Прикладів на це доволі. Згадатиб хочби критичне, далеке від панегіризму відношення українських істориків до особи Хмельницького й Мазепи, або відношення українських літературних критиків до особи Куліша, Драгоманова, Франка, а навіть Шевченка.

За те зовсім инакше підходять до оцінки важніших подій зі своєї історії, як і своїх визначніших діячів, Поляки. Не дай Боже торкнутися польському критикові одної відємної сторінки діяльности признаного й окритого авреолею слави польського поета, „народового вішуна", не подарує польський обиватель свому історикові змалювання польського „народового героя" таким, яким він був у дійсности на основі найавтентичніших історичних джерел, коли це дразнить його „народову" амбіцію. Бо деж можна писати правду, таку гірку для польського мізку правду про возвеличаного на всі заставки польського героя і вожда, якому мало не в кожній закутині будують памятники! Деж можна писати про Косцюшка, що він був людина дрібна, пуста, марна, неморальна, а до того непольського походження! Треба дійсно немалої відваги, щоби в сучасних польських умовах виступити проти культу Косцюшка так, як це зробив професор познанського університету, відомий історик Наполеонської доби А. М. Скалковський, у своїй студії про Косцюшка („Kościuszko w świetle nowszych badań", Poznań, 1924). Відваги, характерности й сильної любови правди — таких рідких і непоплатних прикмет у житті нинішньої Польщі.

Брошура Скалковського невелика, всього 48 сторін друку, але в ній подано стільки цікавих, переконуючих даних про ославленого польського героя, що з того його геройства не лишається сливе ні сліду.

Зараз на початку автор стверджує, що Косцюшко походив з українсько-литовського роду; по предках не одідичив нічого додатнього, навпаки — не бракувало традицій відємних. У школі він дуже мало вчився, був самоуком, але дилєтантом. У кадецькій школі мав згіршаючий взір в королеві і Чарторийськім і там стратив деякі основи християнської моралі. Жиючи серед артистичного світу у Франції, позбувся добрих обичаїв, а приняв обичаї того світу, тратив гроші і тоді по всякій правдоподібности знищив своє здоровля, а не в американських лісах, як хоче Пашковський. Вернувши до дому, задовжився і стратив решту батьківщини. Описуючи історію любови Косцюшка до Людвики Сосновської, автор оправдує її батьків, що не хотіли дати її йому за жінку, а причину бачить у надто гулящім його житті. Дальше Скалковський закидає Косцюшкові нерішучість у виборі звання (йому було все одно: посада військова чи цивільна) і життєву непорадність.

Минні заслуги Косцюшка в Америці бачить автор в американській легенді, що витворилася там на зразок польської тоді, коли Косцюшко як герой польського народу приїхав другий раз на американську землю. В дійсности Косцюшко не виявив за океаном ніяких здібностей і відіграв там другорядну ролю. Симпатії Американців здобув собі товариськими прикметами: скромністю й уступчивістю, що вказувалоб на його слабшу індивідуальність. Косцюшко не витримує ніякого порівнання з Пулавським ні з Вашінгтоном. На думку автора репрезентантом Польщі був тоді Пулавський, що мав гарне минуле і воєнну практику, а також боєвий темперамент; своє геройство й посвяту він задокументував смертю. Натомість Косцюшко був незнаний нікому, тому надробляв титулами (уживав залюбки титулу графа); він не мав воєнної практики, був радше людиною кабінетової праці, а його геройство є щонайменше під знаком запиту, бо воно нічим не стверджене. Розуміється, що Вашінгтон був далеко краще підготований до того, щоб узяти на себе провід в боротьбі за незалежність, як Косцюшко, що „зі своїм багацтвом відірваних відомостей і натурою артиста був субтельніщий, але настільки менше кріпкий, а також морально менше здоровий. Вашінгтон мав сильну підпору в релігії, родині, здоровій і практичній суспільности, Косцюшко був типу навіть гамлєтівський, правда, здібний до чину, але повний внутрішнього неспокою, суперечностей, непослідовностей, без реального погляду на світ" (стор. 28).

Розбираючи життя й діяльність Косцюшка після його повороту до краю аж до війни 1792 р., Скалковський критикує його господарку в родових Сехновічах, особливож безнастанне роблення довгів. Гарну прикмету його характеру бачить тільки в тому, що він дав своїм селянам деякі полекші. Розгардіяш в голові Косцюшка видно добре з його кореспонденції, а його думки про спосіб оборони краю на зразок американської мілїції є „більше чудернацькі, як графський титул", такий дивний у цього ніби демократа. Автор критикує антимілітаризм Косцюшка і його страх перед сильною центральною владою, що не перешкодило йому сягнути по необмежену владу в часі повстання. Опісля проф. Скалковський доказує, що Косцюшко був провінціональним сепаратистом, бо м. ин. робив усякі заходи, щоб його перенесли з Куяв у рідні литовсько-білоруські сторони.

В останніх розділах своєї праці проф. Скалковський розбиває всю легенду про Косцюшка як героя. Він доказує, що Косцюшко не положив найменших заслуг під Дубенкою; побіду під Дубенкою (1792) створила кн. Ізабеля Чарторийська, в чому спіділав своїм неправдивим описом сам Косцюшко. І тут треба шукати початку легенди про перемогу Косцюшка, який з розмислом пофальшував цифри страт, щоб викликати враження виграної битви.

Ролю Косцюшка в історії повстання (1794) уважає автор трагічною, бо він пересунув його вибух, що відбилося на тім повстанню катастрофально. В бою виявив він незнання стратегії. Американці потягали його до відповідальности за неповодження, а Поляки, не зважаючи на прокляття народа і простого жовніра, будуть скидати вину на инших; вони будуть за нього радше молитися.

При кінці обговорює автор відношення Косцюшка до Наполеона і боронить останнього, закидуючи першому питомий йому брак реалізму й умові та фізичні недостачі. В останнім (XIV.) уступі професор Скалковський подає історію самої легенди про Косцюшку.

Отсе головні думки невеличкої, але багатої змістом праці проф. Скалковського. Написав її польський патріот і учений, який узброївшись в силу незбитих аргументів і фактів, кинув мужний визов цілій плеяді польських патріотичних істориків, що творили легенду про Косцюшка цілими десятками літ. Для історичної польської науки й цілої польської суспільности це неабияка подоюжна. Тож нікого не подивує, що проти автора змобілізовано всіх т. зв. офіціяльних істориків, а міністерство освіти і шкільні кураторії уважали за вказане звернутися до учительства з закликом не давати цю книжки до рук молоді.

І. [illegible]

зберегли більше в тій катастрофі, то в першій мірі дякуючи доброму уфундванні нашого національного життя на господарськім і культурнім полях, розбудованих довгою і систематичною працею.

Та тепер ця вимкова ситуація пройшла, і ніхто не вгадає, чи й коли вона знов поверне. Я більше ніж певний, що ми оба не дочекаємо цього повороту. Життя народів, правда, в судорогах і болючих рецидивах, таки повертає зволола до нормальних функцій і старається надробити всі заподіяні шкоди. І в такім моменті патріот не може нічого кращого зробити для своєї нації, як в усіх сил допомогти їй переставитися, перегрупуватися психольогічно, організаційно і продукційно з воєнних форм у мирні, а в першу чергу поборювати гіпертрофію політики і розбуджувати змисл і активність земляків в инших напрямах, зокрема в економічнім.

Правда, Ви може закинете мені, що я перецінюю практичні можливости господарського життя Українців у Польщі, що не досить беру під увагу те, що пишете мені про господарську нужду в Польщі загалом, а серед Українців зокрема. Ні, я розумію Вас добре і ні одної рисочки не здіймаю з того жахливого образу, який малюєте. Так само поділяю Ваші сумніви щодо скорого (як взагалі можливого) унормування господарського життя в Польщі. Та з другого боку, порівнюючи розвоєві можливости на ріжних полях, не можу сказати, щоб політичні вигляди були кращі ніж господарські, радше навпаки. Політика творча і конструктивна є для Українців в Польщі, як не навсіди — то на довгий час, неможлива, натомісць у ділянці економічній (а опісля і культурній) Українці можуть у значній мірі уладитися і жити власним, національним, автономним життям. Щоб про Польщу і не говорити, то всетаки вона, устроєна на принціпах приватної власности і приватного капіталу, поставлена в орбіті всесвітного господарського життя, дає кожній суспільній групі певний простір для господарської самодіяльности.

В таких обставинах ніщо не може бути для національної справи погубніше, як обертати всі громадянські сили в одному тільки напрямі, і то в такому, що найменше продуктивний, а найбільше консумптивний, — зі шкодою инших, де успіхи певніші, реальніші, продуктивніші і для будучини неоцінені. Очевидно, це не значить, щоб політичну ділянку кинути цілком на жертву запустіння, або на поталу темних лицарів промислу; та з другого боку не буде присвячувати їй більше національної енергії, ніж у даній ситуації необхідно, громадянство, що глядить у будучину і не хоче колись, у слушний час, поновляти помилок і недостач батьків та дідів.

Колиб Українці хотіли почути від мене, який історичний зразок вони повинні в сучасному становищі їх національної справи мати перед очима, то я з усього історичного досвіду народів вибрав би лише один: іменно Польщу в останнім 50-літті перед світовою війною. Як знаєте, Поляки по упадку своєї історичної державности повні два покоління обернули на виключно політичну діяльність (три оружні повстання, безліч конспірацій, ілюзії еміграційних політиків) і не тільки цілі своєї не осягнули, лише навпаки втратили останки свойого національно-політичного добра (нпр. державне право у Королівстві), якої то втрати не всилі були зрівноважити деякі моральні цінности набуті у тих даремних змаганнях. І коли по упадку останнього свойого суто-політичного зусилля, повстання 1863, Поляки звернулися до своїх найбільших приятелів, Французів, і питали їх, що їм по цій катастрофі дальше діяти, то дістали дружну відповідь: Enrichissez-vous! „Збогачуйтеся!" Поляки цим разом послухали доброї поради, обернули львину частину національної енергії в напрямі економічнім і культурнім та — 50 літ пізніше, без особливих жертв — одержали назад свою історичну державність... Чи Українці можуть знайти більш підходячий для їх обставин зразок для студіювання і наслідування?

Студіювання і наслідування, а не механічного копіювання. Бо 60-літній простір часу викликав чимало змін у методах національного збагачування, до того і соціяльна будова польського й українського народів занадто неоднакова, щоб усі форми розвитку одних могли бути без змін пересаджені у других. Та один закон економічного життя остав і надалі остане незмінений і нічим незамінимий. Основою всього господарського життя, а за ним культурного і політичного, є свій незалежний, національний, грошевий капітал. Організація грошевого капіталу — то найперша передумова економічного розвитку, добробуту

Ось це, на мій погляд, найближче національне завдання, перед яким сучасна історична хвилина поставила українське громадянство в Польщі! Бажаю йому від щирого серця щоб воно це завдання скоро й успішно розвязало"...

Подав В. Г.

Під Великдень.

Щось нам нині та пісня гірка,
Писанки — самі чорні, з хрестами.
Молодь, перше така говірка,
Щебетлива, весела, шпарка,
Перешіптуєсь попід плотами.

На дзвіниці болямкає дзвін,
Та нескладно якось, мов невало.
Де ж подівся колишній розгін,
Той широкий розгін, аж по Дон.
Що з тобою скоїлось, громадо?

Чи наскучив „Жучок", „Воротар"
Ошоломили труби Єріха?
Пригадались напад Кримців, Татар,
Тамерлан, Батухан, білий цар,
Чи, — не дай Боже, — Зельман поїхав?

Та, щоб там не було — жаль на бік!
Зачинись, смутку чорна безодне!
Хоч пробили нам копієм бік,
Оцеж — жовч подають нам, як лік,
Вірмо — йде воскресення народнє!

Богдан Лепкий

По широкому світі.

Радянсько-німецький договір стане предметом офіціяльного висловлення своєї думки державами, що підписали льокарнський договір. Французький уряд поставить німецькому запит, чи він признає Лігу Націй як суддю, в справі вирішення, хто є нападаючим на випадок конфлікту між двома державами.

Радянський уряд поручив свому послові в Римі висловити подяку італійському урядові, який не хотів ратифікувати конвенції в справі Бессарабщини, не вважаючи на прохання румунського уряду.

Справа відшкодування для бувших німецьких наслідників престола відкладена. Державний проєкт відкинули; прихильники відшкодування мають ще надію на плебісцит.

Війна в Сирії Французів з Друзами, продовжується завзято і є численні вбиті по обох боках.

дкналів разом. І так само є із великими музичними архитворами християнства. Вслухаймося тільки в Гендлеву ораторію „Мессія", в Баховї „Страсти", в Бетовенове „Христос на Оливній горі" — а відчуємо ще раз і все наново всю незбагненість духового світу, сотвореного Христом.

Як сказано: „Аз єсьм Хліб Життя".

І може тому годилосяб нам саме сьогодня, при святі Христової Всежертви, в день радісного українського Великодня призадуматися хоч на хвилю дещо глибше над тим усім, „що вяжеться з Христом і Його Святом. Миж, Українці, з діда-прадіда нарід глибоко релігійний. Пригадаймо собі тільки, яка важка розпука огортає в турецькій неволі тих нещасних козаків, що дізнаються від Марусі Богуславки про Великодні свята, а не бачуть змоги святкувати їх.

„...То тоді ті козаки теє зачували,
Білим лицем до сирої землі припадали,
Дівку бранку,
Марусю, попівну Богуславку,
Кляли-проклинали:
„Та бодай ти, дівко бранко,
Марусю, попівно Богуславко,
Щастя й долі собі не мала,
Як ти нам святий празник, роковий
день Великдень сказала —".

З усеї душі тягне тих українських невольників на ясні зорі, на тихі води Рідної Землі, у веселий край, у хрещений мир України. Таке дороге українському серцю те свято Великодня, що Шевченко, змальовуючи раз ідеальний стан життєвих відносин, каже просто:

І світ божий як Великдень — а на иншому місці порівнує красу українськиго села з красою писанки.

Та ми не можемо забувати при тому й на те, що Великдень — це не тільки свято воскресних трапез, воскресних дзвонів і воскресних забав на церковному майдані, але і Свято Жертви. Всежертви. Кількож то в нас — спитаймо мимоходом — ще й сьогодня таких, для яких Христос і Його Твір були би справжнім пережиттям і небесним кормом души? Хто з нас нині розуміє Христові слова про любов і жертву так, як розуміли їх ті, що під рев львів і тигрів ішли на циркові арени гинути за заповіди Назарея? З того погляду ми, Українці, не є инакші, як і инші, нехай і дуже релігійні, народи теперішнього світу. І наше християнство обмежується здебільшого на підручники катехизму, на чисто догматичні, з живим життям мало звязані проповіди підчас приписаних богослужень та на ті читані або ізуст витверджувані молитви, при яких иноді й не думаємо про боже слово! Так. І в нас, як і в усіх инших народів новітнього світу є небезпека, що релігія стане мертвим церемоніялом по такому й такому-то ісповіданню. — Христос у нас на образах, а в серці Його вороги, — як кажеться в одній сатирі. Сьогодня — констатував недавно один віденський фейлетоніст — зберігає хіба ще тільки одна Англія справжню релігійність життя. Починаючи від хати найбіднішого робітника, кінчаючи на хоромах льордівського палацу — молиться в Англії кожна родина. Конгреси в них починають звичайно молитвою, в люксусових готелях лежить на нічнім столику біля необхідного Financial Times один примірник Святого Письма. Відоме Біблійне Товариство в Льондоні видало досі 195 міліонів примірників біблії, яка — як теж відомо — є улюбленою недільною лектурою Англійця і завдяки англійським заходам знаходить велике поширення в цілому світі. А він такий могутній — той нарід Великої Британії! Невже би воно й справді так, що геройчна велич цього народу вяжеться тісно з його незрушимою релігійністю?

Сьогодня ми Українці, далекі від чогось подібного. Але наше Запорожське Лицарство вміло ж не гірше від Кромвелевих полків, і не гірше, ніж які небудь Йоганніти чи там Темплярії служити й молитися Господу. Не вміли може козаки надто харамаркать по черничому, як сказав би Шевченко, але за брата й за хрещений мир жертвуватися та йти хочби на найстрашніші муки — Запорожці вміли гаразд. — Благослови, отамане! — Це постійний заспів кожного їх походу. І в тому наші прадіди були гідними ісповідниками своєї віри, що вони всюди боронили її, не словами, а ділом. І такої то життєвої, геройської релігійности треба сьогодня і нам Геройської, всежертвенної і вседвигаючої, такої, якої навчив людей Господній революціонер. Христос. Але до того треба, аби ми надихалися духом Всежертви вщерть. Всежертви за долю, за совершенність і за визволення одної людини, народу рідного. Пізнаваймо духа правдивого Христа з його найчистішого джерела — з книг Євангелистів, а побачимо в них, так як той старинний німецький поет і співак „Helliand-у", Христа-Героя. Миж їх майже не знаємо в їх первісній красі й величі. Ми пересічно знаємо тільки вирвані цитати з Євангелій і катехитичні оповідання про Христа, а Святі книги — нам чужі. Бо нас навчили, що це лектура тільки для священиків і проповідників. Колиб ось нпр. наші молоді поети пізнали гаразд усі скарби творчої краси, заховані в книгах Старого й Нового Завіту, колиб вони перечитали й пережили хочби кілька сторінок з Книги Суддів, з книг Пророків, а передовсім з пресвятих книг Євангелистів, — тоді може їх твори змоглиб справді потрясти наші душі геройською силою і поширити далеко-далеко овиди наших страждущих душ. Та вчімось молитися молитвою всежертвенних діл, якою ісповнене життя Христа, і яка ісцілювала сліпих і хромих, спасала потопаючих, проганяла диявола і воскрешала мертвих, а почуємо в собі силу, дужчу, ніж врата адова і ангели їх.

„Сіє єдино єсть на потребу".

Подані нижче думки виняті з листів одного чужинця, приятеля українського народу, писаних до одного Українця в Галичині, у відповідь на його інформаційні письма. Думаємо, що висловлені тут погляди матимуть деякий інтерес для читачів „Діла". Напис статті, очевидно, не оригінальний; він доброблений впорядчиком отсих виривків. Поміщуючи статтю шан. автора, — так сказатиб — статтю з перспективи, не можемо погодитися з усіми його думками й знальогіями. Особливо не можемо погодитися на сепарацію і протиставлення поодиноких ділянок суспільного життя. В нашому розумінні економічна чи культурна ділянка є також політикою, як чисто політична. І то не лише з погляду національної політики, а й з огляду на тактику противника, який все підтягає під стрихулець: politicum! Це треба мати на увазі, читаючи — врештою — інтересну статтю шан. автора. — *Ред.*

„...Ваш лист із 7. п. м. прочитав я з великою увагою, одначе годі мені сказати, щоб викликаний ним настрій вдоволив мене. Те, що пишете про національно-політичне становище Ваших земляків у Польщі, дійсно дуже сумне і мусить викликати щире спочування у кожного приятеля Вашого народу, одначе — вірте мені — найбільше лихо не так у тих обективних обставинах Вашого національного життя, які так ярко змальовуєте, а радше у тих субєктивних настроях, що сильно віють майже із кожного Вашого рядка і що — як можу догадуватися, в части й позитивно знаю — захопили Ваше громадянство. І знову, не так якість тих настроїв може бентежити, а те, що вони незрівноважені і хитаються від одної крайности до другої: від далеко посуненого оптимізму до не менше далекого пессимізму; буває воно — не у гнів Вам кажучи — в однім і тім самім листі. Будьте певні, я дуже добре розумію старші і новіші причини такого психічного стану, одначе розуміння не все мусить бути виправданням.

Вже сама хиткість настроїв громадянства в таких обставинах, як ваші, являється неминуче тяжкою перепоною в організації й активности народу, а щож говорити, коли Ваш оптимізм і Ваш пессимізм побудовані на невідповідних основах: Ви оптиміст, коли говорите чи думаєте про те, чого сподіваєтеся (чи радше: бажаєте собі) по завтрішнім дні і по сторонніх силах, натомісць безнадійністю віє тоді, коли уявляєте собі дальшу будучину без скорої і радикальної зміни обставин. І коли маю покористуватися Вашим бажанням і висловити з мойого боку пораду, то в першу чергу поклав би Вам і Вашим землякам на серці чим скорше перемінити ті основи: будьте критичні (себто пессимістичні) щодо найближчих сповідань, натомісць будьте бадьорі щодо дальшої будучини; менше плекайте ілюзій щодо сторонньої помочі, а більше викрешіть із себе довіря до себе самих!

Оце булаб моя перша і проста відповідь на Ваш запит, „що нам діяти в даному моменті". Та з другого боку добре розумію, що ця фільософічна порада, в такій загальній формі, мало придатна, тому попробую сконкретизуватися більше. Коли в моїх помічениях зоподалік не помиляюся, то головне джерело вашої моральної депресії лежить у постійній перевазі політичного розположення вашої національної психіки: Ви все бачите крізь політичні скла, завсіди думаєте політичними категоріями і годуєте себе самими тільки політичними надіями. У війні і зараз після неї, такий односторонній напрям цілком зрозумілий, одначе вже доволі часу пройшло, щоб доглянути цю односторонність, зрозуміти її недостачі і відхилити її небезпеки. Та крім війни тут очевидний вплив і певної пересталої доктрини про абсолютний примат політики в національному житті, — доктрини, помилковість якої не вимагає багато доказів.

Я не беруся критикувати української національної політики, ні минулої ні сучасної, одначе сподіваюся, що й самі ваші політики дуже добре розуміють тісну залежність їхніх зусиль, їхніх успіхів і їхніх невдач (специяльно цих останніх!) від инших головних ділянок національного життя: від економічного і культурного стану свойого громадянства. А коли так, коли успішна політика вимагає економічних і культурних передумов, то теорія примату її тратить всяке оправдання. Політика в дійсности не перша ділянка національного життя, а тільки третя з порядку; перше місце займає без сумніву господарство. Бо що культурний розвиток вимагає тривкої економічної підбудови, попросту добробуту, це загально зрозуміле. Політика творить тільки надбудову національного життя. В такому розумінні (і лише в такому) теорія історичного матеріялізму вірна.

Отсеї істини учить не лише історія усіх часів і народів, а і певно досвід самих Українців. Як найкращий стратег стає безрадний і безсильний, коли його армія без оружної техніки і без засобів до життя, і як у таких обставинах дальші босві зусилля неминуче ведуть до деморалізації і розтічи в армії, так і політик, не маючи до диспозиції економічно і культурно сильно розвитого і зорганізованого громадянства, своїми надмірно напнятими зусиллями легко може довести до політичного виснаження і розстрою. Чи вашому громадянству не грозить такий стан? Боюся, що так. Тимбільше, що тепер у цілому світі, навіть у народів з найвищою політичною культурою, проявляється загальна політична перевтома і недовіря до сучасних форм політичного життя. В таких обставинах гіпертрофія політики в національному житті подвійно шкідлива.

Я не хотів би, щоб Ви мене хибно розуміли і бачили в моїх словах зневажливість до всякої політичної діяльностий. Ні, подібно Вам я сам не цілком чужий політиці, одначе все і всюди обстоюю потребу органічного плекання її та цілком не радію, коли вона односторонно абсорбує всі животні сили народу й остає... без поважного успіху. Певно, бувають в історії часи, коли наказ моменту велить зосередкувати всю збірну енергію в одному напрямі і в одному зусиллі для і одної цілі; коли навіть полтичний газард не лише дозволений, а й необхідний, без огляду на инші ділянки національного життя. Одначе такі моменти виняткові, як ось ті, що ми всі пережили їх у війні і зараз після неї. В таких хвилинах добрий провід і щастя робить часом чудеса. За те і ризико дуже велике: невдача спричинює реакцію і занепад. Це останнє зустріло й ваш народ. І не лише ваш. Коли мої земляки

Перші кроки для оснування бльоку національних меншостей — зроблені, й то кроки успішні. Маємо повну надію, що наш почин увінчається вповні додатним успіхом, що бльок може з часом поширити свої завдання, а це значно зміцнилоби нас в боротьбі за основне право нації.

Д-р Дмитро Левицький.

Д-Р ОСТАП ГРИЦАЙ.

Свято Всежертви.

Любові немає кінця, хоч і скінчилисяб усі віщування, і замовклиб всі мови, і хоч загинулаб уся мудрість цього світу.

Ап. Павло: До Кор., 13. 8.

Память Христової всежертви за людину ще завжди врочисто святкується. Великдень і сьогодня одно є найвеличавіших і найрадісніших свят у християнському світі. Бо жертвений подвиг божеського Назорея остався в історії народів без прикладу донині. Мов той заземсько масстатичний, ніякому людському єству, ніякій людській нозі недосяжний шпиль вічних Гімаляїв у матеріяльному світі, так озарені пурпуром Христової крови верхи Голгофти й досі найвища вершина у всесвіті людського духа.

Найвища і незрушима, єдино-суща й єдино спасенна, всеобіймаюча і всетворяща.

Як каже десь Ангелюс Сілєзіюс: У Христі — Господь.

Правда в Єгипті, на цілі тисячліття перед Христом, пробував віщим духом фараон Аменготеп Ехнатон, сотворити народові релігію, визволену з пут ідолопоклонства. Той єгипетський варвар обожав сонце як одиноке боже джерело всього життя. Він тільки сонцю вибигав святині і йому одинокому велів поклонятися; складав у честь світла пісні, гідні гимнів до сонця, співаних опісля Францом з Ассізі; і був до своїх Єгиптян такий ласкавий, що показувався їмураз зі своєю родиною. Але від тої релігійної реформи до справжньої релігії любови й жертвенности було тоді ще так далеко, як від Ехнатона до Христа. Найблищий наслідник Аменготепа обновив знову культ камінних ідолів, і гуманний почин Ехнатона пригадався Єгиптянам незабаром як прогомоніла казка. Або, сказавши мовою Йоанового Обявління: великий Вавилон став знову житлом злих діяволів. І Ґавтамо Будда був на шістьсот років перед Христом провідником релігії, в суті якої жевріла іскра любови до людини. Але його наука про демонічну всевладність болю і про обовязок утечі перед тим болем в бездушне царство Нірвани надає їй характер мертвецького еготизму і тої омертвлюючої засвітности, що так пригноблюючо вражає глядача в таємничих святинях Орієнту. — Религія живучих мертвяків — як каже раз про неї Лямартін. І трівожний патріярхалізм у світогляді Конфуція, в його несхитним пієтизмом для династії та раз усвяченого державного ладу, ще дальший від чудово-революційного почину Христа, як скостенілий догматизм Мойсеєвої науки про мстивого Ягве. Справді, — з глибин найдійснішої дійсности говорить Ісус в Євангелії Йоана, коли каже про себе:

— Аз єсьм Хліб Життя.

Христової всежертви за людину, за людський світ, гноблений мстивими богами й демонами, царями й кесарями, деспотами й сатрапами. Римлянами і їх наслідниками, не проголошував перед Ним найвищою релігією ніхто. І ніякий пророк ні на Сході ні на Заході не перетерпів такого Гетсемане, такої Голгофти за блаженність людини, як Він. Тому ще на відсталь цілих довгих століть подих Христової духовости витворює таких проповідників жертвенної любови, як той святий Франц з Ассізі, що надиханий Христом іде в найтемнішу темряву римсько-папського середновічча, віддає себе ближньому всеціло і всежертвенно служить з покорою Херувимів убогим і нещасним, грішним, прокаженим та проскрибованим життя, а сонце і блакить, небо і зорі, дерева, ростини і цвіти, всіх звірів, — і навіть лагідного вовка в Агобо, — називає радісно сестрами і братами. Або таку жертвенну християнку, як та свята Кляра, що служить нещасним з ангельським усміхом своєї божественної краси і — як оповідає легенда — живе цілими тижнями тільки Причастієм, аби бути ближче до Нього, до Христа. Або таку жагучу поклонницю Христової всежертви, як свята Тереса, що у своїм небеснім захопленні переживає візії, яких ще людське ухо не чуло, ні не видало око смертної людини. І цілі ряди й безліч инших. На відсталь цілих століть та епох, на перехрестях найріжніших, діяметрально собі протилежних культур, витворює подих Христової духовости найживотворніші джерела, середовища й осередки всежертвенної праці для людини і розбуджує спасенні, творчореволюційні почини. Бо як каже Христа апостол найбільший:

— Любові немає кінця.

Великі мистці всіх по-Христових часів і народів творять свої вибрані, несмертельні архитвори, коли їх творча думка звертається до Христа. Кореджієва „Вефлеємська Ніч" — це ідилля ідиль, мальована ніби не земськими фарбами, тільки темними блакитами тої божої ночі і блеском її зорей. Рафаелеве „Прображення Христа" чарує тою, сказатиб природною небесністю, недостача якої така видна навіть в його славетній „Сикстовій Мадонні". Тіціянові малюнки Христа мають у собі рис духової погоди, який не є з цього світу, а хто з нас в силі висловити всю красу, всі творчі тайни „Останньої Вечері" Л. да Вінчі? Хто з нас не носить у душі образу увінчаного терням Христа, сотвореного Ґвідоном Рені? А хто в силі забути коли предивну, солодку блаженність, що навіває глядача з Муріллевого образу маленького Ісуса в пестливих обіймах св. Антона з Падуї? Хотілосяб иноді сказати, що тільки земляк св. Тереси й земляк Кальдерона міг видимими лініями і красками уподобнити хвилю такого неземського захоплення людини. І годилосяб сказати, що такий один-одинокий малюнок Мурілля має в собі більше духа найглибшого християнства, ніж мали його всі інквізиції та конгреґації святоримських Цезарів і кар-